

DR. FICSÓR GABRIELLA*

A készülő új büntetőeljárás kódex margójára

Cum leges institutae fuerint; non erit postea iudicandum de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas¹

A bírótól mint jogalkalmazótól elvárható, hogy figyelemmel kíséresse a büntető igazságszolgáltatást érintő jogalkotás folyamatát is, ne csak az eredményével ismerkedjen meg (szembesüljön) abban az időben, amikor azt már (nyomban) alkalmaznia is kell. A büntetőeljárás törvény kodifikációjával kapcsolatos információhoz jutás nem könnyű feladatát magaménak tekintem évek óta, hiszen e törvény célja nem lehet más, mint hogy biztosítsa az anyagi jogi normák érvényesülését.

Az igazságügyi politikáról szóló 1710/2014. (XII. 5.) Korm. határozat szerint:

1. A Kormány – összhangban azon alapvető értékkel, hogy a magyar állam és nemzet alkotmányos hagyományai önálló európai értéket képviselnek, amelyek alkotmányos identitásunk kifejezéseként az Alaptörvény szabály- és értékrendszerében öltönek testet, valamint, hogy Magyarország, mint jogállam jogrendszere alakításában figyelemmel van nemzetközi és Európai Unió tagaságából fakadó kötelezettségeire is -, egyetért azzal, hogy a Kormány igazságügyi politikája a jövőben is az alábbi célok és területek mentén érvényesüljön:

a) az alapjogok érvényre juttatása terén figyelembe kell venni, hogy az egyéni és a közösségi érdekek (szabadság és felelősség) összhangban álljanak,

b) a jogszabályok előkészítése során az alkotmányosság elve érvényesüljön,

c) a tágabb értelemben vett igazságszolgáltatásba vetett közbizalom erősödjön,

d) az Alaptörvényben meghatározott tisztességes

eljárás követelménye ne csak az eljárás tisztességére, nyilvánosságára és ésszerű határidejére vonatkozzon, hanem abból a döntés tisztességére vonatkozó elvárás megkérdőjelezhetetlen legyen,

e) szükséges a jogászképzés színvonalának emelése, a jogászi hivatás védelme és a jogászi identitástudat növelése,

f) erősíteni kell az európai együttműködés keretén belül a nemzeti érdek hatékony képviselését,

g) elő kell segíteni az

igazságügyi szervezetrendszerrel történő hatékony közreműködést és a velük történő kapcsolattartás folyamatos biztosítását.

2. A Kormány felhívja az igazságügyi minisztert, hogy az 1. pontban meghatározott szempontokat figyelembe véve érvényesítse a Kormány igazságügyi politikáját.

Konkrétan a büntetőeljárás törvény újrakodifikálását előíró közjogi szervezetszabályozó eszközt nem tudtam felkutatni. Az internet segítségével jutottam ahhoz az információhoz, amely a KIM 2013. május 17-i közleményében áll, és amely szerint megalakult a büntető eljárásjogi kodifikációs bizottság a minisztériumban. A munkacsoport tevékenységének iránya a következők szerint fogalmazódott meg:

A jelenleg hatályos büntetőeljárásról szóló törvényt a hatályba lépése óta a jogalkotó közel 70 alkalommal módosította és több alkotmánybírói határozat érintette. Mindezek miatt megbomlott a törvény belső egyensúlya, a szabályozás sok esetben átláthatatlan és a gyakorlatban nehezen alkalmazható. A jogalkalmazói tapasztalatok folyamatosan a felszínre hozzák azokat a jogalkotási hiányosságokat, gyakorlati problémákat, amelyek a büntetőeljárás törvény átfogó módosítását igénylik, a jogalkalmazók részéről ezért megfogalmazódott az igény egy új büntetőeljárás törvényre, ennek kodifikálására történt kezdeményezés az Országos Bírósági Hivatal részéről.

A megalapozott, tudományos konszenzuson alapuló, valamint a gyakorlati problémákra reflektáló kódex kidolgozásában elméleti és gyakorlati szakemberek egyaránt részt vesznek. Az új büntető eljárásjogi törvényt a 2014–2018-as ciklus alatt tárgyalhatná és fogadhatná el az Országgyűlés.²

A közjogi szervezetszabályozó eszközzel kinyilvánított akarat hiányában érdemes az új polgári perrendtartás kodifikációs folyamatának megismeréséhez fo-

* kollégiumvezető, Debreceni Írelőtábla

¹ A törvények alkotatása után: nem azokról kell, hanem azok szerint, hozni ítéletet. Fogarasi János Magyar közpolgári tudomány elemei című munkájában: Némely közönségesebb jogszabályok cím alatt idézi A Hármaskönyvből Pesten, 1843. Eggenberg József s fia Könyvtárosok 468. oldal.

² <http://2010-2014.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/igazsagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megalakult-a-bunteto-eljarasjogi-kodifikacios-bizottsag>

lyamodni. Az 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozatban „A Kormány elrendeli a polgári perjog, ezen belül a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. A felülvizsgálat közvetlen célja egy korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv megalkotása, amely biztosítja az anyagi jogok hatékony érvényesítését. Cél továbbá, hogy az új polgári perrendtartás a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét. Az új polgári perjogi törvénykönyv szerepe kiemelkedő, hiszen a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény újraszabályozta a polgári anyagi jogviszonyokat és az anyagi jogi normák érvényesülésének biztosítása a perrendtartásra hárul.”

A felállított bizottságok a felelős miniszternek 2014. június 30-án nyújtották át a koncepció-tervezetet.

A miniszter ekként méltatta a bizottság munkáját:

„2013 nyara óta megfeszített munkával dolgoznak annak érdekében, hogy a polgári perjog kódexének megalkotása minél kiterjedtebb gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével, és egyidejűleg – nemzetközi kitekintést is magukban foglaló, valamint alternatív megoldásokat felmutató – minőségi kutatási eredmények hasznosításával valósulhasson meg.”³

A civilizált társadalom igazságszolgáltatása iránti elvárásoknak megfelelő emelkedett stílusban fogalmazták meg az előbb már hivatkozott friss kiadvány előszavában a szerkesztők, akik egyben a kodifikációs bizottság tagjai (elnöke) is voltak a következőket:

„A klasszikus polgári perjog-tudomány a perjogi kodifikáció előkészítését – az abban közreműködők oldalán az eljárásjogi dogmatikai struktúrák ismerete által diszciplinált gondolkodásmódot előfeltételező – kulturális eseményként (Magyary), míg a megvalósult és működni kezdő perrendi kódexet az emberi szellem kiemelkedő alkotásaként (Jauerling) tartja számon. Egy ily módon megfogalmazott elvárásnak való megfelelés vágya csak úgy nincs beteljesületlenségre ítélve, ha a kodifikációs előkészítő munkálatokat azok első pillanatától kezdve olyan közösség támogatja, amelynek tagjai az említett idealizmust úgy hordozzák magukban, hogy azt képesek még a mindennapi bírói, ügyvédi, közjegyzői, ügyészi, minisztériumi vagy egyetemi oktatói felelősségteljes munkavégzésük és leterheltségük mellett is a kellő pillanatban termőre fordítani és a kodifikáció tudományos megalapozottságú előkészítésének szolgálatába állítani.”

A miniszter a szakmai méltatás mellett a realitásokra is rámutatott:

„A koncepció-tervezet és az annak alapjául szolgáló [...] tanulmányok egy letisztult polgári perjogi gondolkodásmód eredményei. A végleges törvénysszöveg

megalkotása során ugyanakkor az igazságügyi kormányzatnak egy sor egyéb – gazdasági, statisztikai, szervezetrendszerbeli, költségvetési – szempontra kell majd figyelemmel lennie, ami oda vezethet, hogy a joggyakorlat és a jogtudomány képviselői által itt javasolt és önmagukban vitathatatlanul zárt rendszert mutató megoldások helyét esetenként eltérő szabályozási tartalmak foglalhatják majd el.”

A büntető szakág jogalkalmazói pillanatnyilag ennyi információból indulhatnak ki, amikor a közeljövőben alkalmazandó eljárási szabályok megalkotásának mibenlétét latolgatják.

A különböző szakmai konferenciákon, tudományos tanácskozásokon elhangzottakból az szűrhető le, hogy még az sem igazolt, szükséges-e teljesen új törvényalkotása, de – véleményem szerint – e tekintetben irányadónak lehet elfogadni a következőkben megfogalmazott konklúziót.

Láng László, a Legfőbb Ügyészség fősztályvezetője sem foglalt határozottan állást arról, hogy kell-e új büntetőeljárási törvény, vagy elegendő a meglévő szabályozásnak az új Btk.-hoz igazítása, mint mondta: ezt nem a jogászok döntenek el, hanem a politikusok. A szakember szerint az eljárások gyorsítását illetően a jogalkotás már szinte minden lehetőséget kipróbált, és egyébként sem szabad ezt a szempontot abszolutizálni, hiszen a döntés megalapozottsága, törvényessége legalább olyan fontos. Minden törvény annyit ér, amennyit meg lehet belőle valósítani az életben.⁴

A kodifikációs bizottság tagja, Farkas Ákos sincs meggyőződve arról, hogy van jogalkotási (kényszer) helyzet, de egy teljesen új kódex megalkotásának szükségességét nem a jogtudósok és nem a jogalkalmazók döntenek el. S hogy mennyire lehet teljesen új törvényt alkotni, azt kérdőjelessé teszi az a tény, hogy az 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.) óta nem találtak fel újat a büntetőeljárás szabályozását illetően.⁵ Érdemes belemerülni a Bp. tanulmányozásába, és valóban szembeülni az azonosságokkal.

A 2013-ban felállított kodifikációs bizottság által kidolgozott koncepcióra a bírói kar észrevételeket tehetett. Az előszavában – többek között – megfogalmazást nyert, hogy a korábbi szabályozás ma is érvényes elveit és bevált intézményeit megőrizve korszerű, a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeit hasznosító törvényt kell alkotni. A javaslat valóban megtartotta az alapvető elveket, a szabályozás rendszerét, az eljárási szakaszok szerepét, a jogorvoslati fórumrendszert, a garanciális jogokat. Megjelölte ugyanakkor azokat a területeket, amelyeknek a pontosabb vagy eltérő szabályozása a büntető igazságszolgáltatás hatékonyabb működését biztosíthatja. Így különösen a hivatalból való eljárás elvének rugalmasabb kezelése, azaz a bí-

⁴ Kétnapos konferenciát rendezett az OBH és a Kúria a büntetőeljárások gyorsításáról – MABIE honlapja (2012. szeptember 6–7.) MTI tudósítása.

⁵ „Útban a bírói meggyőzés felé. A készülő új büntetőeljárási törvény kodifikációja” című tudományos konferencián elhangzott előadás 2014. december 12., Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke és az Igazságügyi Minisztérium közös rendezvénye.

³ Egy új perrendtartás alapjai. Szerkesztők: Németh János, Varga István, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

rői eljárástól elterelés lehetőségeinek kiszélesítése, vagy a bírósági szakaszban az eljárási feladatok elkülönítése elvének maradéktalan érvényesítése, továbbá a fellebbviteli fórumok döntési jogkörének (a megtámadott határozat megváltoztatása, illetőleg megsemmisítése) pontosabb meghatározása. Mindez egybevág a jogalkalmazók elképzeléseivel, elvárásaival. A koncepció nem hagyta figyelmen kívül az eljárás időszereiségének igényét sem, amelyet az eljárás egyszerűsítésével, az eljárást nehezítő, de nem garanciális jelentőségű formai kötöttségek lazításával kívánt elérni. Ide sorolható annak a tételnek a leszögezése, hogy a terheltnek a tárgyaláshoz joga van, ezáltal arról le is mondhat. Továbbá a nem vitatott vádbeli tényeket nem kell bizonyítani, és jobban ki kell használni a különleges eljárások adta lehetőségeket a bírósági határozatok korrigálására.

Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről szóló előterjesztést a Kormány a 2015. február 11. napján tartott ülésén elfogadta, és közzé is tette.⁶ Továbbra is hangsúlyos szerepet kap az eljárások gyorsítása iránti elvárás.

Időszerűség, egyszerűsítés

Mióta is küzdünk ezzel a problémával? Elegendő néhány példát felhozni, korszakonként megjelenítve, kezdve onnan, amikor még sem polgári, sem bűnvádi perrendtartás nem létezett.

„A gyakori perhalasztás hátrányait már korán érezték. Ezek ellensúlyozására már az 1298: LXIII. t.-cz. elrendelte, hogy a pereket sem más bíróságnál való megjelenés miatt, sem pedig közös megegyezéssel elhalasztani ne lehessen és alperes nyomban feleljen és ne kérjen halasztást. Az 1351: XXV. t.-cz.-el pedig Nagy Lajos meghagyá, hogy birtokperekben a harmadik háttáridőn túl újabb halasztás többé ne legyen. [...] Sőt a perek huzavonája miatt már a XIV-ik század második felétől fogva gyakran fordultak a királyhoz is, kérve őt, hogy a kérelmező fél érdekében az illetékes bírósághoz persietető parancsot (mandatum promotorium) menessen.”⁷

Nem idézném tovább az 1439: XXXVI. és XXXVII. törvénycikkelyeket, valamint az 1458. és az 1462-i országgyűléseken eziránt hozott megszorító végzéseket, de az 1464: VI. t.-cz.-t sem, amelyek sorát folytathatnám az idézett műből, inkább ugorjunk az 1700-as évek elejére.

Rákóczi fejedelem panaszfelvételi irodákat hozott létre, ahol a legegyszerűbb, írni sem tudó parasztemberek, jobbágyözvegyek folyamodványait fogadták, minden panaszt megvizsgáltak és egy hónapon belül

választ adtak. Politikai és erkölcsi végrendeletében fontos kötelezettségei között foglalkozott az ítélkezéssel, annak időszerűségével, gyorsaságával is. Elítélte a hosszú pereskedéseket, amelyek „annyi lelket kárhozatba visznek és oly sok családot nyomorba döntenek.”⁸

Az 1921. évi III. törvénycikk 12. §-a a jelenlegi Be. XXV. Fejezetében foglaltak előzménye. „A jelen törvényben meghatározott büntettek és vétségek esetében a terhelt távolléte sem a vád alá helyezést, sem a főtárgyalást, sem az ítélethozatalt (Bp. 472. §) nem gátolja; az ítélet azonban csak a bűnösség megállapítására és a vagyoni elégtétel kiszabására szorítkozik. A távollévő terheltet a főtárgyalásra hirdetmény útján kell megidézni s ha a terhelt a főtárgyaláson meg nem jelenik, vagy ha maga vagy hozzátartozója védőt nem választott, részére hivatalból kell védőt rendelni. A terhelt jelentkezése vagy kézrekerülése esetében a Bp. 460–462. §-ai szerint új főtárgyalást kell tartani.”

Az 1921. évi XXIX. törvénycikk a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szolt, de a Bp.-t csak ideiglenesen módosította. „Ez a törvény kihirdetésének napján lép életbe. Hatálya – amennyiben azt a minisztérium rendelettel előbb meg nem szünteti, három év elteltével megszűnik.” Egyes szakaszait csak az 1930. évi XXXIV. törvény helyezte hatályon kívül, tartalmukat azonban átvette.

Az 1928. évi X. törvénycikk szintén csak ideiglenes hatállyal iktatott be szabályokat a büntető igazságszolgáltatás további egyszerűsítése érdekében. Amellett, hogy a jogszabály módosította a perorvoslati eljárást, bevezette a rövidített jegyzőkönyv és a rövidített ítélet készítésének lehetőségét [jelenlegi Be. 252. § (5) bekezdés és 259. § (1) bekezdés].

27. § Ha a vádlott a főtárgyaláson részletes beismerő vallomást tett, amelyet a főtárgyalás egyéb adatai is megerősítenek s az ítélet ellen az erre jogosultak egyike sem jelentett be perorvoslatot, a főtárgyalásról nem kell készíteni jegyzőkönyvet, az ítéletnek pedig csak a Bp. 327. §-ának 1–8., továbbá a)–f) pontjaiban foglalt adatokat kell tartalmaznia. Az ily ítélet indoklása csupán arra szorítkozik, hogy a vádlott a vádiratban megjelölt bűncselekményben való bűnösségét beismerte és beismerését a főtárgyalás egyéb adatai is megerősítették.

Abban az esetben, ha a főtárgyalás felmentő ítélettel vagy az eljárás megszüntetésével végződött, és a perorvoslatra jogosultak – ideértve a főtárgyaláson jelen volt sértettet is – fellebbezéssel nem éltek, a főtárgyalásról nem kell jegyzőkönyvet készíteni, az ítélet pedig a Bp. 327. §-ának 1–8. pontjában és a 328. § utolsó bekezdésében foglalt adatok feltüntetésére szorítkozhatnak. A bíróságnak a főtárgyalás alkalmával tartott tanácskozásáról és szavazásáról külön jegyző-

⁶ <http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20%C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91el%C3%A1r%C3%A1s%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf>

⁷ Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt, Budapest. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. 1899. Históriaantik Könyvkiadó, 2010, 243–245. oldal.

⁸ A Gyulai Törvényszéken egy emléktáblán olvasható az idézet. A Rákóczi-szabadságharc egyik fontos, több hétig tartó csatája 1705 májusának és júniusának fordulóján Gyulán zajlott. II. Rákóczi Ferenc (1676–1735).

könyvet csak akkor kell felvenni, ha véleményeltérés merült fel.

A Be. 576. §-ában írt különleges eljárásnak megfelelő szabályt a törvénycikk 35. §-a fogalmazza meg: A Bp. 443. §-ában meghatározott módon kijavításnak van helye abban az esetben is, ha az előzetes letartóztatásnak vagy a vizsgálati fogságnak a büntetésbe beszámítása vagy be nem számítása vagy a szabadságvesztés büntetés kezdő napjának megállapítása tekintetében az ítéletbe nyilvánvalóan hiba csúszott be.

Az 1930. évi XXXIV. törvénycikk a törvénykezés egyszerűsítéséről címet viseli, s a Harmadik Fejezete foglalkozik a büntető igazságszolgáltatással. Kiterjeszti a kir. törvényszék mint egyesbíróság hatáskörét a konkrétan megnevezett kisebb súlyú büntettekre és vétségekre. A 104. §-a értelmében: Ha a kir. ügyész a vádat a kir. törvényszék főtárgyalásán ejti el, a jelenlevő sértett személyesen veheti át a pótmagánvádat és azt ugyanazon a határnapon ügyvéd nélkül képviselheti. A 105. § a vádemelés mellőzésének (Be. 220–221. §) a lehetőségét adja meg. „Ha ugyanazt az egyént több bűncselekmény gyanúja terheli, a kir. ügyészség mellőzheti ezek közül a vádemelést olyan bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Ily esetben mellőzni kell a vádemelést olyankor, amikor az ily bűncselekmény felderítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen késleltetné az ugyanazon terhelt ellen nagyobb jelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejezését.

A vádemelésnek ily mellőzése esetében pótmagánvádnak nincs helye, a sértett azonban a kir. ügyészség határozata ellen a kir. főügyészhez folyamodhatik.”

Érdekessége még e törvénycikknek a jelenlegi bíróság elé állítás külön eljárásnak (Be. XXIV. Fejezet) megfelelő szabályozása „A kir. törvényszék mint egyesbíróság eljárásának egyszerűsítése” cím alatt.

107. § Tettenkapás esetében (Bp. 142. §) a terheltet a kir. ügyészség elé kell állítani. Ha a cselekmény a 101. § 1. vagy 3. pontja alá esik és a bizonyítékok rendelkezésre állanak, a kir. ügyészség a terheltet ügyének tárgyalása végett nyomozás nélkül vádirat mellőzésével három napon belül a kir. törvényszék elé állíthatja. Ily esetben a tanúk, esetleg szakértők megidézéséről vagy elővezetéséről a kir. ügyészség gondoskodik; a főtárgyaláson a vádirat felolvasása helyett a vádat a kir. ügyész előszóval terjeszti elő; a törvényszék a vádlott részére a Bp. 56. §-ában felsorolt eseteken kívül is rendelhet védőt. Ha a terheltnek a törvényszék elé állítása az említett három napon belül nem történt meg és az előzetes letartóztatás indítványozására törvényes ok nincs, a terheltet a kir. ügyészség köteles nyomomban szabadlábra helyezni.

A kir. törvényszék mint egyesbíróság hatáskörébe utalt oly bűncselekmény esetében, amelynek jogi és ténybeli megítélése egyszerű [...] a nyomozó szerv csak tényvázlatszerű rövid tájékoztatást terjeszt a kir. ügyészség elé, a kir. ügyészség pedig, amennyiben a nyomozás kiegészítését szükségesnek nem tartja,

alakszerű vádirat vagy vádindítvány mellőzésével kérelem nélkül a tárgyalás kitűzését indítványozza a kir. törvényszék egyesbírójánál. Ebben az indítványban, valamint a vádlott részére szóló idézésben röviden meg kell jelölni a vád tárgyává tett bűncselekményt. [...]

A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény miniszteri indokolása szerint a különböző időpontokban, alapvetően különböző társadalmi feltételek mellett keletkezett és részben az eredeti Bp.-t jelentős mértékben módosító jogszabályoknak következtében ma az eredeti Bp.-nak már alig van olyan része, amely változatlanul hatályban lenne. [...] A Bp.-nak egyes hatályát veszített rendelkezései helyébe hozott különböző módosító és kiegészítő jogszabályok folytán a büntetőeljárásra vonatkozó rendelkezések olyan nagyszámú jogszabályban szóródtak szét, hogy a tájékozódás még szakember számára is sokszor nehézségekbe ütközik. [...] Az eljárási szabályoknak szinte áttekinthetetlen volta elengedhetetlenül szükségessé teszi olyan új büntető perrendtartás megalkotását, amely a jelenlegi bűnvádi perrendtartás bonyolult és szétszóródott szabályai helyett egész szerkezetében, minden rendelkezésével egységes és következetes rendszerben biztosítja azoknak a feladatoknak maradéktalan ellátását, amelyeket Alkotmányunk a büntető igazságszolgáltatás számára megszab. [...] A törvényjavaslat szerkezetében és nyelvezetében rövidegre, egyszerűségekre és áttekinthetőségekre törekszik; biztosítani kívánja ezzel, hogy rendelkezései a jogászai képzettséggel nem rendelkezők számára is könnyen érthetők legyenek. [...] Az eljárás gyorsaságához és eredményességéhez fűződő érdekeket a javaslat úgy szolgálja, hogy az anyagi igazság érdekei sérelmet ne szenvedjenek; a javaslat minden rendelkezésével az anyagi igazság eléréséhez kíván a bíróságok részére hatékony eszközt nyújtani.

Az első törvény, amely a büntetőeljárás szabályait tartalmazta, az 1973. évi I. törvény. Az indoklás szerint a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás további hatékonyságának növelése új büntetőeljárási törvény megalkotását tette szükségessé. Ennek indoka, hogy „Jelenlegi büntetőeljárási jogszabályunk, az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Be.) egy évtizede van érvényben. Azóta mind hazánkban, mind külföldön sok tapasztalat halmozódott fel a bűnüldözés gyakorlatában, új tudományos eredmények születtek. Az államélet továbbfejlesztése megköveteli, hogy a bűnüldöző szervek és a bíróságok a törvényesség megtartása és további erősítése mellett, gyorsan és hatékonyan intézzék el az ügyeket.

A törvény egyszerűsíti és gyorsítja az egész büntetőeljárást, szélesebb körben teszi lehetővé az új tudományos és technikai eredmények alkalmazását a büntetőeljárásban. Mindezek figyelembevételével korszerű, a társadalom várható fejlődését és a bűnözés alakulását figyelembe vevő, időtálló eljárási rendszer kialakítására törekszik.”

Végezetül érdemes idézni az 1979. évi 4. törvény-

erejű rendelet indokolásából a büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításának szükségességére vonatkozó részt:

„A Be. olyan korszerű büntető eljárási rendszert alakított ki, amely biztosítja a gyors és hatékony felelősségre vonást és a törvényességi garanciák sérelme nélkül lehetőséget nyújt a könnyebb megítélésű ügyekben egyszerűsített szabályok szerinti eljárásra.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (új Btk) számos olyan rendelkezést tartalmaz, amely a büntető eljárási rendelkezések megváltoztatását, illetve kiegészítését teszi szükségessé.

Ezenkívül van a Be.-nek néhány olyan rendelkezése, amely az eljárást szükségtelenül bonyolítja, ezeknek az egyszerűsítése is indokolt.”

Talán felesleges rámutatni arra, hogy mennyire „nincs új a nap alatt”, ez a jogtörténeti kitekintésből erőteljesen kiviláglik.

Inkább áttérnék a megalkotandó kódex-szel kapcsolatban felvetődött jelentősebb elképzelésekre.

Együttműködés, „perbeli” megállapodás (a büntetésben való megegyezés a vádlottal a bíróság előtti bizonyítási eljárás nélkül)

Van ennek a magyar jogtörténetben is előzménye: „[...] árpádkori büntetőjogunk a kompozicionális rendszeren alapult, ennek felelt meg az eljárás is, amely a felek egyezkedésének gondolatát uralta, ment volt a formaságoktól és közvetlen, szóbeli tárgyalás alakjában folyt. A bírótól elrendelt bizonyítás a terhelt tisztázására szolgált. Eszközei a bizonyításnak: az eskü [...], ha pedig esküvel való bizonyításnak nincs helye: az istenitélet (tüzes vas, forró víz a XIII. század végéig, bajvívás a XV. század végéig).”⁹ „Midőn valakit az egész község bűnösnek tartott (közhir): ezzel szemben az illetőnek ártatlanságát kellett igazolnia.”¹⁰ Bizonyítási eszköz volt a vádlott esküje, akár eskütársak közreműködésével, de a bizonyítás e módját, „minthogy az sok hamis esküre vezetett”, I. Mátyás a panaszos esküjének megengedésével és a tanúkkal való bizonyítás kiterjesztésével igyekezett kiküszöbölni – mint írja az idézett műben Edvi Illés Károly.

Remélhetőleg eddig nem kellene visszamenni, amikor a magyar jogtörténeti hagyományainkból merítünk.

Feltehetően nem is innen származik az ötlet, sokkal inkább a kontinentális jogrendszerből idegen angolszász jogrendszerből, ahol ez a jogintézmény értelem szerűen együtt jár azzal, hogy az anyagi igazság (az arra való törekvés elve) a jelentőségét veszíti.

Erre lehet következtetni egy előadást meghallgatva, amelyben az előadó feltette a kérdést, hogy kinek az

érdekét szolgálhatja az eljárás gyorsítása. Véleménye szerint egy alku, tárgyalásról lemondás keretében, mindenképpen költséghatékony, és a büntetés mérsékelt volta még a vádlott érdekében is állhat. A törvény előtti egyenlőséget, a diszkrimináció mentességét azonban csak az szolgálhatja, ha a törvény kötelezővé tenné az ügyész és a védő megegyezésének megkísérlését. Ebben az esetben felmerülhet, hogy egy – a büntetőjogi felelősség kérdésében bizonytalan kimenetelű – hosszadalmas bizonyítási eljárás helyett a vádlott egy halált okozó testi sértés beismerésével a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéstől menekülhet meg, és a bűnüldözési érdek – ha némileg csorbulva – is megvalósul.¹¹

Természetesen a büntető igazságszolgáltatás letéteményesének, a bírónak az idegenkedése nyomban eltűnik, ha az egyezkedésben nem kell részt vennie. (Annak nem látom értelmét, hogy vitatkozzak a joghátrányban való megegyezéssel, mint a jogtörténeti hagyományainkkal teljesen ellentétes elképzeléssel, mert elég erőteljesen jelentkezett az emellett érvelés. „A társadalom igényli a konszenzust.”¹²) Az viszont már nem koncepcionális, hanem részletkérdés, hogy a lemondás a tárgyalásról külön eljárás alkalmas lenne az előzetes ügyészi és vádlotti (védő közreműködésével) egyezség jóváhagyására, ha a jelenlegi teljesen alkalmazhatatlan szabályozás új alapokra kerülne. Számomra ennek szükségszerű feltétele, hogy az együttműködő terhelte (Be. 192. §) vonatkozó szabályok külön kerüljenek megfogalmazásra.

Nyomozás

A nyomozás szabályozásának átgondolására is születnek elképzelések. Ezeket a kettősség jellemzi, egyik szerint a nyomozás szabályait a rendőrségi törvénynek kellene tartalmaznia (ezáltal nem büntető eljárási törvényünk, hanem ismét bünvádi perrendtartásunk lenne), más elgondolások kiterjesztenék a védelemnek a beszerzett bizonyítékok megismeréséhez való jogát, hogy a terhelt javára szóló bizonyítékokat már az eljárás e szakaszában is be lehessen szerezni.

A nyomozás nyitottabbá tétele véleményem szerint elősegítené, hogy egyes esetekben az ügyész vádat se emeljen, ennek eldöntésekor ugyanis maga is mérlegeli a bizonyítékokat. A nyomozó hatóság rendelkezésére áll, de a védelem elől „eltitkolt” bizonyítékokhoz való hozzájutás egyik eszközévé vált a hallgatás jogával élő terhelt és a védője által a szembesítés indítványozása. A szembesítés azonban a terhelt tanúvallomás megismerésén kívül más eredménnyel nem szokott járni. A szembesülő eljárási résztvevők fenntartják a vallomásaikat, nem akarnak szembesülni, vagy az eleve félelemben élő áldozat az erősebb személyiségű

⁹ Vámbéry Rusztem: A bünvádi perrendtartás tankönyve Grill Károly Könyvkiadóvállalata Budapest 1916. 23. oldal.

¹⁰ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bünvádi perrendtartás magyarzata Budapest Grill Károly, Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése 1898. 10. oldal.

¹¹ „Útban a bírói meggyőzés felé. A készülő új büntetőeljárási törvény kodifikációja” című tudományos konferencia, dr. Dicső Gábor ügyvéd előadása.

¹² Herke Csongor: Megállapodások a büntetőperben (2008) 3. oldal, <http://digitalia.lib.pte.hu/?p=3173> pdf-ben letölthető: <http://www.herke.hu/anyagok/megall.pdf>

gyanúsított fellépésének következményeként visszavonja a terhelő vallomását, és tovább sérül a trauma feldolgozásának a lehetősége.

A nyomozás tehát szorítkozzon a bizonyítási eszközök összegyűjtésére és az azokból beszerezhető bizonyítékok rögzítésére. A beszerezett bizonyítékok megvizsgálása és mérlegelése a vádemelést követően az elsőfokú bíróság feladata.

Amikor az időszzerűség, az eljárások gyorsítása mindennél fontosabb szemponttá vált, nem lehet elmenni amellett, hogy az összes ügy néhány százalékában az eljárás elhúzódik, és ennek a negatív visszhangját kizárólag a bíróságok szenvedik el.¹³ Az ügy érkezésétől az első tárgyalási határnap kitűzése, az elnapolások a nyilvánosság előtt zajlanak, míg a nyomozási cselekmények között eltelt idő nem kerül napvilágra, mint ahogyan a vádirat benyújtásáig eltelt időnek sincs igazán jelentősége.

A megítélésbeli változásra a jövőben sem lehet számítani, ezért pusztán a fiatalokkal (Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Fiatalkorú az is, aki e törvény 16. §-ában meghatározott bűncselekmények elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.¹⁴) szembeni nyomozás határidejének 6 hónapban való maximálása vethető fel. Ennek az indokai oly nyilvánvalók, hogy azok megfogalmazása szükségtelen.

A tiltott kihallgatási módszereket egyes országokban a büntetőeljárás törvény részletesen tartalmazza.¹⁵

Németországban: 1. kifárasztás, kimerítés, 2. orvosok adagolása, 3. kínzás, 4. megtevesztés, 5. kényszer 6. törvényesen nem megengedett előny ígérese, 7. egyéb tiltott kihallgatási módszerek (pl. poligráf).

Ausztriában: 1. meg nem engedett ígéret (pl. az ügyész alacsony büntetést ígér); 2. meg nem engedett fondorlat (pl. azt hazudják, hogy a terhelttárs már rávallott); 3. fenyegetés (pl. hogy előzetes letartóztatásba helyezik, ha nem tesz beismerő vallomást); 4. kényszer (pl. kínzás, megverés, kifárasztás); 5. homályos, kétértelmű kérdések feltétele stb.

Az eljárási funkciók megosztása, határozott elhatárolása

A törvényes vád fogalmáról újólag kevés szó esik, holtan „Vitathatatlan, hogy a vád törvényessége garanciális eleme a (jogállami) büntetőeljárásnak, és a jelen-

legi büntető joggyakorlat egyik neuralgikus pontja éppen e »törvényesség« mibenléte.”¹⁶

A kérdést leegyszerűsítve, azokból a szabályokból, melyek szerint a cselekmény vádló általi minősítése a bíróságot nem köti, a bíróság a vádon túl nem terjeszkehdhet, azt azonban köteles kimeríteni, egyetlen következtetést lehet levonni: a legitimációval rendelkező vádló által megfogalmazott tényállás képezheti csak a vád tárgyát.

A vád a bírósági eljárás alapja (vádely), a bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen az arra jogosult (ügyész, magánvádló, pótmagánvádló) vádat emelt, és csak azon cselekményt bírálhatja el, amely a vádban szerepel.

A jelenlegi törvény megkülönbözteti a vád törvényességének hiányát és a vádirat „kellékhányát”, melyek külön-külön eljárást megszüntető okok. A vádirat hiányosságainak pótlása érdekében a bíróság megkeresheti az ügyészt, s ha az ügyész a megkeresésnek nem tesz eleget, a bíróság az eljárást megszünteti. A törvény nem határozza meg, hogy mely hiányosságok azok, amelyeknek a pótlása szükséges ahhoz, hogy a bíróság lefolytathassa az eljárást. A törvényalkotási hiányosságot az 1/2007. számú BK vélemény által nyújtott jogértelmezés küszöbölte ki. De pontosan mi is a célja annak, hogy a bíróság a vádirat hiányosságait pótoltsa? Csak a büntetőeljárás eredményes lefolytatása lehet a cél. A büntetőeljárás a vádemelő szempontjából csak akkor lehet eredményes, ha a megvádolt személyt a bíróság elítéli. A bírói karban újra és újra felvetődik az az igény, hogy az ügyészi vádak megalapozottabbak legyenek, például szakértői véleménnyel alátámasztottak. Ennek érdekében a pótnyomozás jogintézményének felélesztése is történtek kezdeményezések, amelyben a bíróság ír elő további nyomozati cselekményeket. A vádirat hiányosságainak pótlására irányuló bírói ténykedés minden formájában ellentétes a funkciómegosztás elvével.

A ténylegesen csak kellékhányban szenvedő vádirat azonban nem akadály a bírósági eljárásnak, bár tény, hogy megnehezíti, időigényesebbé teszi a tárgyalásra való felkészülést, ha a több tízezer oldalas nyomozati anyagban fellelhető, s az ügyész által a vádat megalapozni látszó bizonyítási eszközök (lehallgatási anyagok konkrét részei) nincsenek a vád tárgyává tett cselekményekhez, cselekményrészekhez rendelve.

A vádirat hiányosságainak a következménye lehet a felmentő ítélet, vagy az eljárás megszüntetése, bár véleményem szerint – az előbbieken írtak miatt – erre csak a vád törvényességének hiányában kerülhetne sor, azaz, ha a vádló nem jogosult a vádemelésre, illetve a vádbeli tényállás nem tartalmazza azokat a tényeket, amelyek beleilleszkednének a büntetőtörvény valamely tényállásába.

¹³ Kadlót Erzsébet ezt úgy fogalmazza meg, igaz a materiális igazság mítoszának ledöntésére irányulóan: „Valóságkutatásra vonatkozó egyetemes törvényi kötelezettség ide vagy oda, az ügyek befejeztével soha nem a hiányos nyomozást, az ügyész gyenge vádját, kizárólag a rossz ítéletet lehetett (és lehet) könnyedén számon kérni.”

A „vád igazsága”, A büntető ítélet igazságtartama, szerkesztette: Erdei Árpád, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010. 25–26. oldal

¹⁴ Prof. Dr. Nagy Ferenc: Az új Btk. szankciórendszerét érintő egyes változásokról, Dr. Maráz Vilmosné Emlékkönyv, 2013. 31. oldal.

¹⁵ Az új büntetőeljárás kodifikációja jog-összehasonlító megközelítésben Dr. habil. Herke Csongor DSc. „Útban a bírói meggyőződés felé. A készülő új büntetőeljárás törvény kodifikációja” című tudományos konferencián elhangzott előadás.

¹⁶ Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport: A vád törvényességének vizsgálata 2013. Összefoglaló vélemény 2014. http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_vad_torvenyessagenek_vizsgalata.pdf

A vádbeli tényállást tartalmazó eljárást megszüntető határozat ügydöntő, fellebbezéssel támadható, anyagi jogerőre képes, mely a jogbiztonságot szolgálja, ezért ugyanezen cselekmény miatt újabb vádemelésnek nincs helye, mert ez a „ne bis in idem” elvébe ütközne. A Schengeni Végrehajtási Egyezmény 54. cikke fogalmazza meg ezt az alapelvet, értelmezését pedig az Európai Unió Bírósága többek között a C-436/04. sz. Van Esbroeck ügyben bontotta ki.¹⁷ „Az Európai Unió Bírósága [...] a ne bis in idem elvre koncentráltan a materiális tett fogalma mellett tette le a voksot. Az eddigi gyakorlat szerint a kettős inkriminációt úgy látja leginkább elkerülhetőnek, ha a legszűkebb értelemben vett történeti tényállás szerinti azonosságot vizsgálják az államok, amely magában foglalja az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesét, függetlenül a tényállás jogi minősítésétől és a védett jogi tárgyaktól.”¹⁸

Az új eljárési törvénynek tehát tartalmaznia kellene, hogy az ügyész ugyanazon cselekmény miatt, amelyben a bíróság az eljárást törvényes vád hiányában szüntette meg, ismét nem emelhet vádat. Ez természetesen nem érintené a perújítás lehetőségét – amely felmentő ítélet esetén is fennáll –, amennyiben olyan új bizonyíték merül fel, amely a vádemeléskor nem volt ismert, és a vádbeli tényeket alapjaiban változtatja meg.

A funkciómegosztás elvének karakteresebb megjelenítéséhez pusztán egy adalék volt az előbbi okfejtés, de a következő cím alattiak is szorosan ide kapcsolódnak, és hosszú ideje foglalkoztatják a jogalkalmazókat.

Az anyagi igazságra törekvés, a Be. 75. § (1) bekezdés második mondata és a megalapozatlanság viszonya

A problémát az veti fel, hogy míg a jogszabályhely második mondatának az első fele azt fogalmazza meg, hogy a bíróságnak hivatalból mindent meg kell tennie az anyagi igazságnak megfelelő tényállás felderítése érdekében, a mondat második fele ezzel teljesen ellentétes. Konkretizálja azt az alapelvet, hogy a vád bizonyítása a vádlót terheli, azaz a bíróság nem köteles hivatalból felvenni azt a bizonyítást, amely a vádat támasztaná alá, ha az ügyész erre nem tesz indítványt. Igen határozott álláspont alakult ki a bírói karban ennek az ellentmondásnak a feloldására, mely szerint másodfokon ne lehessen megállapítani a megalapozatlanságot, ha olyan bizonyítás hiányzik a tényállás felderítése körében, amelyet az ügyész nem indítványozott. Ez értelemszerűen alapvetően a felmentő ítéletek megalapozottságát érintheti.

Amennyiben tehát nem jogelméleti síkon közelítjük meg a kérdést, hanem a gyakorlat oldaláról, akkor semmi másról nincs szó, mint hogy a másodfokú bíróság

ne helyezze hatályon kívül a felmentő ítéleteket. Olyan konkrét esetet azonban még senki sem hozott fel, amelyben kimutatható lett volna a hatályon kívül helyezés ezen kizárólagos oka.

Ezzel szemben az a tapasztalati tény, hogy a másodfokú bíróság mellett működő ügyészségnek a felmentő ítélet elleni „küzdeme” nem vezet eredményre, ha az elsőfokú bíróság a rendelkezésére álló (nyomozás során beszerzett, továbbá a védelem által előterjesztett) bizonyítékokat megvizsgálta, értékelte is az ítélet indokolásában, és meggyőzően megfogalmazta a felmentéshez vezető kételyeit. Ez esetben ugyanis az ügyészség a bizonyítékok nem megfelelő, egyoldalú mérlegelését veheti fel, amely a felülmérlegelés tilalmába ütközik, így nem lehet eredményes.

A bíróság a bizonyítékokat egyenként és összességében szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. A tényállás megállapítása az elsőfokú (tény)bíróság feladata, amelynek kimondása abból fakad, hogy a vádirati tényállásban foglaltak valósághoz való viszonyának, a kétséget kizáró megállapíthatóságának vagy meg nem állapíthatóságának a vizsgálatára csak ennek a fórumnak van joga. A másodfokú bíróságot már az elsőfokú bíróság által megállapított, a bizonyítékok okszerű mérlegelésén és a saját meggyőződésen alapuló tényállás köti, ha az a megalapozottság összes követelményének megfelel. A részleges megalapozatlanságot „javíthatja” csak ki a másodfokú bíróság, különösen akkor, ha az egy eljárási hiba kiküszöbölésével, a bizonyíték törvényessé tételével nem érinti az elsőfokú bíróság autonóm jogkörét.

A fellebbeviteli ügyészségnek a további bizonyítás szükségszerűségére irányuló indítványai elfogadásának korlátja a Be. 353. §-ának (4) bekezdése, mely szerint olyan tényre vonatkozóan, amely a büntetőjogi főkérdéseket nem érinti, a másodfokú bíróság a bizonyítás felvételét mellőzi. Ez a szabály nem csak a felmentő ítéleteket, hanem a büntetőjogi felelősséget megállapítókat is érinti. Annak a szabálynak a jelentősége sem hanyagolható el, hogy felmentő ítélet esetén nincs jelentősége az eljárási szabálysértéseknek.

Végezetül hogyan is értelmezhető a törvénynek az a kitétele, mely szerint a bíróság csak azt a bizonyítást nem köteles felvenni, amely a vádat támasztaná alá, azaz a vádlott terhére szól (ha ezt az ügyész nem indítványozza)? Ha előre tudható, hogy milyen irányú lesz a bizonyítási eszközökből nyerhető bizonyíték, akkor többnyire nincs szükség az ellentétes bizonyítékok sokszorosítására, vagy felmerül a kétség, hogy a felajánlott személyi bizonyíték nem igazán az anyagi igazság kiderítését szolgálja. Példaként hozható fel az a vádlotti „bizonyítási indítvány”, mely szerint ő is tud tanúkat állítani, akik az ő verzióját igazolják, vannak „saját” tanúi. Tény, hogy a tanúvallomások szubjektivitását esetenként nem csak azok a személyiségjegyek, pszichológiai viszonyulások befolyásolják, melyek

¹⁷ Debreceni Ítéletkönyv Bf.III.638/2009/43. számú ítélet.

¹⁸ 33/2013. (XI. 22.) AB határozat 67. bekezdés.

Elek Balázs művében¹⁹ olvashatók, hanem az alapvető erkölcsi normák hiánya is.

Mindezek megfogalmazását követően pusztán az állapítható meg, hogy a hatályon kívül helyezések számának (elvárás szintjén megfogalmazott) csökkentését nem akadályozza az egyébként feltétlenül feloldandó anomália a jogszabályi környezetet illetően.

Talán már a feledés homályába veszett, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) csak 2003. július 1. napján lépett hatályba, miután az eredeti törvényszöveget két törvény is módosította (2002. évi I. és a 2003. évi II.).

Az eredeti törvény alkotói által nyújtott indokolás általános része tudományos igényvel íródott, tananyagként is szolgálhatna.

Az első módosító törvény iktatta be a következő mondatot: „A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni.”

A törvény indokolása ad magyarázatot a jogtörténeti hagyományainkra hivatkozással. „A új Be. nem szakított a magyar büntetőeljárás jog azon alapelveivel, amely a kontinentális vegyes rendszerű büntetőeljárás rendszerek sajátossága, miszerint az állam büntetőhatalmát érvényesítő szervek hivatalból járnak el (a nyomozó hatóság és az ügyész a bűncselekmény gyanúja esetén hivatalból indít, illetőleg folytat eljárást, a bíróság a vád alapján hivatalból folytatja le a bírósági eljárást), a hivatalból történő eljárás egyik következménye pedig az, hogy az eljárás során a bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak a tényállás valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie. A új Be. egyéb rendelkezéseiből is kiolvasható az anyagi igazság kiderítésére vonatkozó köteleesség, a törvény ezt az elvet a bizonyítás általános szabályai között tehát kifejezetten meg is jeleníti.”

A feloldhatatlan ellentmondást keletkeztető második mondatrészt a 2006. évi LI. törvény illesztette a jogszabály szövegébe. Az indokok lényege a következő:

„Tekintettel arra, hogy a független és pártatlan bíróság eljárási helyzetétől idegen követelmény lenne a vádat alátámasztó bizonyítékok hivatalból történő beszerzésének és megvizsgálásának kötelezettsége, az ügyészség feladatának viszont szerves része e bizonyítékok felkutatása, beszerzése és vizsgálata, a törvény egyértelművé teszi, hogy a vádat alátámasztó bizonyítékok beszerzésére és megvizsgálására vádlói indítvány hiányában a bíróság nem köteles. [...]”

Ha a közzéadott vádat emel, a vádat bizonyítania kell, ezért a 217. § (1) bekezdésének *i*) pontja szerint már a vádiratnak tartalmaznia kell a bizonyítási eszközök megjelölését, valamint azt, hogy azok mely tény bizonyítására szolgálnak. A vád törvényességét nem érinti ugyan, ha a vádirat hiányosan jelöli meg a bizonyítási eszközöket, de ennek a bírósági eljárásban következményei vannak.

A bíróságnak megalapozott (hiánytalan és helyes) tényállást kell megállapítania. Ennek érdekében hivatalból vagy az eljárásban részt vevő személyek indítványára intézkedik aziránt, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak. [...] A bíróság nem nyomoz. Független és pártatlan szerv, melynek feladata a bizonyítékok szabad értékelése és az ügy érdemét illetően a jogszabályoknak megfelelő, igazságos döntés meghozatala.

A tisztességes eljárás követelményének alapfeltétele a vádlói és az igazságszolgáltatási funkció szétválasztása. Az ügyészség és a bíróság feladatainak elkülönítése, az egyes tevékenységi körökre vonatkozó részletes szabályok, az eljárás alanyai számára előírt kötelezettségek és a részükre biztosított jogosultságok konstrukciója eljárási garanciákat jelent a védelem számára is. [...]

Az állami büntető igény érvényesítése az ügyész alkotmányos kötelezettsége és ennek a szakmai, hivatásbeli mulasztásból eredő elenyészésének kockázatát is az ügyész viseli. A kockázat csökkentéséhez fűződő érdek semmiképp nem lehet erősebb, mint a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesítése. Ez utóbbinak viszont alapvető feltétele az eljárásbeli funkciók tiszta elkülönítése.”

Az eddig írtakból következhet egy olyan koncepció, amely tiszta helyzetet teremt. A vádló (ügyész) és a vádlott (védővel) egyezkedik, ha ennek akadálya van, vagy eredménytelen, akkor a bíróság előtti tárgyaláson a vádló bizonyít, a vádlott védekezik, védőjével együtt előterjeszti az ellenbizonyítékokat, a bíróság pedig mindezt meghallgatja, majd dönt a büntetőjogi felelősségről: a bűnösségről vagy ártatlanságról, előbbi esetben a büntetésről is.

Ezzel feláldozzuk a jogtörténeti múltunkat, az anyagi igazságra törekvés elvét, kidobhatjuk jogtudósaink írásait. Továbbá egy kontinensen túli tárgyalóteremben érezhetjük magunkat, melyből már csak a laikus bírák hiányoznak, és amely tárgyalásokról izgalmas filmeket lehet utóbb készíteni, mert onnan nem lehet online közvetíteni.

Ezzel egyidejűleg jelentőségét veszítheti az az elvárás, hogy a bíróság a belső meggyőződésén alapuló döntéséhez vezető logikai folyamatot mindenki számára meggyőzően megfogalmazza, ugyanis vannak olyan felvetések, melyek szerint a ténybeli indokolást is pótolhatja a másodfokú bíróság.

Úgy tűnik, hogy tényleg el kell engedni az anyagi igazságra törekvés elvéhez való magyar jogtörténeti ragaszkodásunkat, hiszen ennek idejétmúlt voltának megfogalmazásával egyre többet találkozzunk, minél többet olvassuk a jelenkori jogtudomány képviselőinek írásait. Kadlót Erzsébet úgy fogalmaz, hogy „Az »ösbűn« akkor esett meg, amikor a jogalkotás hagyta magát béklyóba verni és az anyagi igazság perbeli megállapításának követelményét a törvényben [a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (II. Be.)] a hatóságok kötelezettségeként írta elő. A jogalkalmazást ezzel teljesíthetetlen feladat elé állította, a jogfejlődés-

¹⁹ Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Debrecen Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft.

nek pedig olyan gátat szabott, amely azóta is sikeresen akadályozza az igazságszolgáltatással szemben – időközben – megjelent új követelmények, a hatékonyság, az időszűrőség teljesítését, az egyszerűsítést támogató jogintézmények meggyökerezését.²⁰ Nem lenne fair a szerzővel szemben, ha az előzőekhez fűzött lábjegyzetének idézését elmulasztanám. „Jelzem, hogy az időszűrőség követelményének *ma tapasztalható* túlhangsúlyozásával az igazságszolgáltatás közgazdasági alapon történő megítélésének és átalakításának túldimenzionálásával még véletlenül sem értek egyet. Az időszűrőség önmagában semmilyen értéket nem képvisel, és annak bizonyosan nem rendelhető alá az alkotmányos garanciák, a tisztességes eljárás más követelményei. A hatékonyságnak sem az ítélezés ISO szabványosítása, az igazságszolgáltatásnak »a csak az lehet elfogadható, ami vagy – legalább – rövid távon is nagyon takarékos (ha lehet, kifejezetten olcsó, még jobb, ha pénzbe sem kerül), vagy – legalább – látványosan gyors, még jobb, ha mindkettő egyszerre« gondolatai által vezérelt átalakítása a lényeg.”

Másodfokú eljárás

A többfokú rendes jogorvoslat megtartásának megkérdőjelezése (az ennek megfelelő szervezeti rendszerben az ítéletátlak létjogosultsága) talán ma már nem képezi a gondolkodás tárgyát. A másodfokú felülbírálat szinterei – a hatásköri szabályok mikénti alakulásától függően – a törvényszékek és az ítéletátlak. Az eljárási szabályokból levezethetően – és annyiszor emlegetetten – az első fokon eljáró bíróságok, a járásbíróságok és a törvényszékek a ténymegállapító bíróságok, a másod- és harmadfokú bíróságokat az első, illetve a másodfokú bíróság által megállapított tényállás köti, kivéve, ha az megalapozatlan.

Azt is meg kell említeni, hogy mindent felülír a vádhoz kötöttség elve, esetenként a másodfokú vagy harmadfokú döntésnél²¹ is figyelembe kell venni a megállapított vagy megalapozottnak ítélt, azzá tett tényállással kapcsolatban, hogy az túlterjeszkedik a legalapvetőbb viszonyítási alapon, a vádirati tényálláson. Ezek a gyakorlatban előforduló esetek felmentéshez vagy eltérő minősítéshez vezethetnek. Amennyiben azonban a (vádiratból átmásolt) tényállás, valamint a ténybeli és jogi indokolás, ezáltal a rendelkező részben megjelenített jogi minősítés ellentétes, a Be. 373. §-a (2) bekezdésének III/b. pontjában írt abszolút hatályon kívül helyezési ok keletkezik, amelyet talán meg is kellene tartani. Gyakorta előfordul, hogy a másodfokú bíróság felmentő rendelkezéséhez és az ezt alátámasztó indokoláshoz nem társul a tényállás módosítása, ekkor is a tényállás és a bíróság döntésének az ellentmondása ismerhető fel. Ez azonban harmadfokon orvosolható, ha a helyes felmentéshez kell igazítani a tényállást.

Itt kell leszögezni egy alapvetést, amelyet Kónya István fogalmazott meg: „Egy ügyben akárhány fokot is járt az meg, egy ítélet születik. Nem igaz, hogy a másodfok ellentmond az első foknak vagy a harmadfoknak, egy ügyben egy ítélet születik, amely jogerőre emelkedik, és annak része az első-, másod-, illetve harmadfokú ítélet. Azért vannak a különböző fokok, fórumok, hogy felülbírálják az előzőt, ebben garancia van.”²²

Indokolási kötelezettség elmulasztása

Az előző gondolatokkal eljutottunk a feltétlen hatályon kívül helyezéshez vezető okok közül egy másik vizsgálatához. A már sok helyen kifejtettek miatt sem tartható a Be. 373. §-a (1) bekezdésének III/a. pontjában írtak önálló abszolút hatályon kívül helyezési okként kezelése. Az indokolási kötelezettség elmulasztásának kizárólag a megalapozottság vizsgálata során lehet jelentősége. A jogi indokolás pótolható, a ténybeli indokolás csak szűk körben, márpedig ez utóbbi a ténymegállapításhoz, a tényálláshoz, így annak a megalapozottságához kötődik. Amennyiben nem állapítható meg az indokolásból, hogy az elsőfokú bíróság a belső meggyőződése szerint mérlegelt bizonyítékok közül melyiket és milyen indokkal fogadott el, azokkal mely tényeket talált bizonyítottnak, és ezen kétséget kizáróan bizonyított tényekből milyen további – ésszerű kéttellyel nem támadható – ténybeli következtetéseket vont le, a tényállás megalapozottságának vizsgálata a másodfokú bíróság által lehetetlen, hatályon kívül helyezésnek van helye.

Természetesen nem lehet jelentősége a bírói meggyőződésen alapuló bizonyíték-értékelő tevékenységnek egy olyan külön eljárásban, amelyben a bíró szerepe megváltozik, és pusztán egy egyezséget kell jóváhagynia, hiszen ekkor már nincs mit indokolnia, a bizonyítékokat meg sem kell ismernie.

Nem tudom pontosan elképzelni, hogy a bűnösségének elismerésétől tartózkodó terhelt esetében, tehát ha mégis sor kerül egy bírósági bizonyítási eljárásra, ahol a funkciómegosztás elvéhez való szigorú ragaszkodás folytán – az officialitás elvének teljes negligálásával – milyen jelentősége lehet még a bíró belső meggyőződésének. A processzuális igazsággal való megelégedéssel véleményem szerint fel fognak értékelődni a bizonyítékok beszerzésének törvényességét ellenőrző eljárási szabályok, és ha a bíró kizárólag az ügyész és a védő által „kinyomozott”, és elétárt, eljárásjogilag kifogástalan bizonyítékokat vetheti össze egy kontradiktórius eljárást követően, szintén értelmet veszíti a belső meggyőződése. A belső meggyőződés kizárólag az anyagi igazság feltárására törekvő bíró esetében értelmezhető. Jóval egyszerűbb lesz mérlegre tenni a bizonyított és nem bizonyított tényeket, és kimondani a szentenciát, különösen akkor, ha a bí-

²⁰ I. m. 25. oldal.

²¹ Debreceni Ítéletátlak Bf.III.422/2014., Bhar.III.581/2014.

²² Debreceni Ítéletátlak büntető kollégiumának 2014. december 4–5. napjain tartott kollégiumi ülésének jegyzőkönyvéből.

rói mérlegelést egyre korlátozó, határozott szankciórendszer felé haladunk.

Felvetődött bennem, hogy egy közszereplő alaptalan váddal illetve esetén milyen erkölcsi, lelkiismereti válságot fog átélni, amikor arról kell döntenie, hogy vállalva a közvélemény által már kimondott bűnösségét, alkut köt, bűnösnek vallja magát egy enyhe büntetés biztos tudatában, vagy végigküzd a bizonytalan kimenetelű bizonyítási eljárást, amely feltétlenül a meghurcoltatásával jár. Az mindkét esetben biztos, hogy az emberi méltóságát – Alaptörvénybe fektetett alapvető jog – már soha nem tudja visszazerezni.

A másodfokú eljárás szabályainak módosítására vonatkozó igények a valóságban semmi másról nem szólnak, mint a hatályon kívül helyezések számának, lehetőségének csökkentéséről. Ezzel kapcsolatban még az is felmerült, hogy a hatályon kívül helyező végzések felülbírálattal támadhatók legyenek, azaz a megismételt eljárás megkezdése előtt egy további jogorvoslati fórum szentesítse a hatályon kívül helyező végzést, vagy „semmisítse” azt meg, ennél elfogadhatóbb jogi szakkifejezést nem találtam. (Ha ez a határozat is hatályon kívül helyező lehetne, akkor az is felülbíráhatóvá válna.) E kétféle jogi lehetőség elfogadása azonban – az eljárás gyorsítása, egyszerűsítése és hatékonysága mentén gondolkodva – a kívánt cél megvalósulását csak akkor tenné lehetővé, ha a hatályon kívül helyező végzés megsemmisítésére hatáskörrel rendelkező bíróság egyúttal érdemi felülbírálatot végezhetne, ha nem ért egyet a hatályon kívül helyezéssel. Ez esetben „kvázi” harmadfokon hozna érdemi döntést – átlépve a másodfokú bíróságon – és nehéz elképzelni, hogy további rendes jogorvoslatnak helye lehetne, ha a büntetőjogi felelősség kérdésében az első fokhoz képest ellentétes a határozat. A valóságban nem is merült fel olyan gondolkodás, hogy a hatályon kívül helyező végzés felülbírálata érdemi lehetne, hanem pusztán a másodfokú végzés ellenőrzését jelentené – a Kúrai kizárólagos hatáskörébe utalva. Az ellenőrzés során azonban nem kerülhető ki a felhozott indokok alapjául szolgáló hibák felkutatása az irat-tengerben, és bizonyos fajta mérlegelést is igényelhet, hogy valóban olyan mértékű bizonyítás szükséges-e, amely másodfokon nem folytatható le arra tekintettel, hogy valamennyi bizonyíték együttes mérlegelésének joga (és kötelezettsége) a bíró meggyőződésén alapulóan csak az elsőfokú bíróságot illeti meg. Ez esetben a hatályon kívül helyező végzés „megsemmisítése” korlátozza a másodfokú bíróság döntési lehetőségét, az eljárási szabályok mikénti értelmezését, azaz újabb kizárási okot kell létrehozni: csak más tanács tárgyalhatja a másodfokra visszakerült ügyet.

Ha a hatályon kívül helyező határozatot felülbíráló bíróság helyben hagyja a végzést, akkor ez végképp az időszerűség ellen hat.

Ezen jogintézmény bevezetése helyett – ismerve a hatályon kívül helyezési gyakorlat feltárása során ész-

lelteket²³, amelyek véleményem szerint nem indokolnak ilyen értelmű jogalkotói közbelépést – célravezetőbbnek tartanám több olyan eseti döntés közzétételét, amelyből kitűnik, hogy mely esetekben mely relatív eljárási szabálysértéseknek nincs jelentősége a büntetőjogi főkérdések eldöntése körében.

Nem vagyok ellenére annak a gondolkodásnak sem, mely szerint az abszolút hatályon kívül helyezési okokat, továbbá a Be. 375. §-ának (1) bekezdésében írt – relatív eljárási szabálysértések miatti – hatályon kívül helyezés lehetőségét ésszerűbb keretekben is meg lehetne határozni.

A megjegyzés szintjén ide kívánczok, hogy soha nem értettem egyet azzal, hogy egyes eljárást megszüntető okok megállapíthatósága esetén az ilyen értelmű döntés mellett az elsőfokú bíróság ítéletét (értelemszerűen, ha ez csak egyes bűncselekményeket érintett, akkor az erre vonatkozó részét) hatályon kívül kell helyezni. A hatályon kívül helyezés azt jelenti, hogy nem létezik az elsőfokú határozat, vagy annak egy része. Ez esetben viszont hol marad a „ne bis in idem” elvének érvényesülésénél a viszonyítási alap, honnan lehet tudni, hogy milyen tények azok (a vádat meghatározó tényállás), amelyekre alapítottan újabb eljárást többé már nem lehet indítani. Ezek a következők: elévülés, kegyelem, az eljárás megindításának feltétele hiányzott (és az nem is pótolható az előterjesztésre nyitva álló jogvesztő határidő miatt), törvényes vád hiánya, valamint az olyan bűncselekmény miatti eljárás megszüntetés, amelynek a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.

Nyilvánosság ok nélküli kizárása

Valamikor régen még azt az utópisztikus gondolatot dédelgettem magamban, hogy amennyiben minél több érdeklődő állampolgár fog megjelenni a nyilvános tárgyalásokon, és végig fogják követni a bizonyítási eljárás folyamatát, akkor szembesülni fognak a bírói döntés nehézségeivel.²⁴

Tévedtem. A nyilvános tárgyaláson való részvétel lehetősége vagy az interneten való követhetőség semmiben sem csökkentette az állampolgárok jogi ismereteinek hiányát. A büntetőjogi felelősség kérdését előre eldöntő, mély érzelmi alapokon nyugvó szilád hit tényekkel és érvekkel nem ingatható meg. Ezzel a bíró megítélése is borítékolt. Ha a döntése találkozik a szubjektív érzéssel, akkor a „jó bíró” kategóriába sorolódik²⁵, ha nem, akkor ellenkező értelmű minősíté-

²³ http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2012iimod2_2.pdf

²⁴ Itt nem térnek ki a nyilvánosság tájékoztatását szolgáló sajtószabadság, a véleménynyilvánítás joga, a minden embert megillető emberi méltóság (az ártatlanság vélelmének elve), a személyes adatok védelméhez való jog és a büntetőeljárás eredményes lefolytatásához fűződő társadalmi érdek (Be. 292. § szerint a tanúk kihallgatása alatt a még ki nem hallgatott tanúk nem lehetnek jelen) között húzódó feloldhatatlan ellentmondásokra, mert azok már több fórumon képezték a megvitatás tárgyát, a véleményemet pedig már kifejtettem egy korábbi írásomban.

²⁵ Ez nem az a kategória, amely egyező lenne a „Magnaud, a jó bíró” címkével, hiszen a felmentő ítéletei semmiképpen sem találkoznának a

sével kell szembesülnie. Ezt a függetlensége, méltósága okán egyszerűen csak el szabad viselnie.

Mit is jelent a nyilvánosság alapelve? Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat a bíróság nyilvános tárgyaláson bírálja el. „Nyilvános a főtárgyalás, ha a terem ajtai bezárva nincsenek és a bemenet meg van engedve.”²⁶ Ez tehát alapvető jog, amelyről a kedvezményezettje le is mondhat, hiszen alapvetően az ő érdekeit szolgálja, például ne lehessen olyan bizonyítékot felhasználni ellene, amelynek a beszerzése törvényességi hibában szenved.

A Bp. a nyilvánosság kizárása esetére lehetőséget biztosított a „bizalmi férfiak” jelenlétére. „A főtárgyalás korántsem lesz titkossá azzal, ha mindenik vádlottnak és sértettnek két-két bizalmi férfia van jelen; de ha csak ezek lehetnek hallgatókul jelen, a nyilvánosság kizárása eléri a célját, mert a főtárgyalás nyilvánosságát megfelelően korlátozza.”²⁷ Ezzel vált világossá, hogy miért is nevezzük a Be. 238. §-ának (3) bekezdésében írt személyt „bizalmi személynek”.

Nem tudnék egyetérteni azzal a felvetéssel, hogy a nyilvánosság ok nélküli kizárása ne maradjon abszolút hatályon kívül helyezési ok, mert egyrészt nagyon kevés ügyet érint az eljárás megismétlésének a veszélyével, másrészt biztosan nem lehet jóvátenni másodfokon azt a lehetőséget, hogy a bizonyítási eljárást az érdeklődő állampolgár nyomon követhesse.

Talán ebben az esetben tiszteletben lehetne tartani a jogtörténeti hagyományainkat, mivel azok ésszerű érvekkel nem támadhatók. A Bp. 384. §-ának 7. pontja szerint alaki semmisségi ok volt, ha a nyilvánosságot ok nélkül zárták ki. Ha tehát a nyilvánosságot a bíróság nem zárta ki, habár arra törvényes ok forgott fenn, az nem semmisségi ok.²⁸

Feltétlenül ide kívánczik Angyal Pál egyik gondolata. „Mint minden intézménynek, a nyilvánosságnak is vannak *árnyoldalai*, melyek közül néhányat kiemelve, kétségtelen, hogy a publicitás káros erkölcsi mellékhatásokat idéz fel, mert az idegizgalmak után epedő néprétegekben vágyat ébreszt az erkölcsi érzést rontó bűnügyi tárgyalásokon való részvételre s olyanokat is elvon a nemes szórakozásoktól, kiket semmiféle érdek sem fűz az illető üggyhöz.”²⁹

Amennyiben a törvényalkotó valóban túl akar lépni a jelenkor elvárásain és a jövőre nyitó eljárási szabályok megalkotásán is gondolkodik, akkor értelme lenne egy olyan szabály megfogalmazásának, mely szerint a becsületsértés, rágalmazás (lehet még más

ide illő tényállásokat is találni az új Btk.-ban) miatt folyó eljárásban a magánvádló és a vádlott egyező kérelme alapján a nyilvánosságot ki kell zárni (ilyen értelmű rendelkezést tartalmaz a Bp. az 542. § 2. bekezdésében).

Az eljárási garanciák, relatív eljárási szabálysértések

Az alapvető eljárási jogoknak a büntetőeljárás alapvelei között kell megjelenniük. Így a nyilvánosságnak, a közvetlenségnek, a védekezéshez és a hatékony védelemhez való jognak, továbbá a jogorvoslati jognak. Ezek kibontása során dönthető el, hogy az eljárási szabályok megsértése mely esetekben eredményez szűkszerűen hatályon kívül helyezést.

A közvetlenség elve valamikor azt jelentette, hogy a bíróság az ítéletét a tárgyaláson közvetlenül megvizsgált bizonyítékokra alapította. Ez a szóbeliség háttérbe szorítása ellenére ma sem jelent mást, mint azt, hogy a tényállás megállapítása során csak azokra a bizonyítékokra lehet hivatkozni, csak azokat lehet mérlegre tenni, amelyek szerepeltek a tárgyaláson olyan formában, hogy arra a védelem érdemi reagálásának lehetősége biztosított volt. Mindez természetesen csak úgy értelmezhető, hogy mindezen bizonyítékokat a döntésben résztvevő tanács valamennyi tagja megismerhette.

A személyes védekezéshez való jog egyre inkább csak lehetőség a terhelt számára, egyre több eljárási szabály engedi, hogy a bíróság a távollétében folytassa le az eljárási cselekményeket. Ezzel egyidejűleg fokozni kellett volna a hatékony védelmet.

Az eddig írtakkal kapcsolatban felvetődik, hogy a nyilvánosság ok nélküli kizárásának hivatalbóli vizsgálatának előírása szükségtelen.

A tárgyaláson felvett bizonyítással kapcsolatban leszögezhető, hogy a bizonyíték megszerzése során elkövetett szabálysértés annak a törvényességét érinti, a következmény a kizárás, a fel nem használhatóság.

A jogorvoslatihoz való jog akkor töltheti be az alapvető szerepét, ha nem értelmezés kérdése, hogy egyes határozatok (esetenként még az is kérdés, hogy a jogalkotó igényelte-e a döntés határozatként való megjelenítését) ellen van-e helye fellebbezésnek. Az ezzel kapcsolatos felvetésre a legjobb példa a másodfellebbezés, amelynek értelmezése a Legfelsőbb Bíróság közbelépését tette szükségessé az 1/2007. BkV megalkotásával.

A jogorvoslati joggal kapcsolatban egy további kérdés is felvetődik, mégpedig a súlyosítási tilalommal összefüggésben. A Btk. szankciórendszerének megváltozása miatt a vádlott akkor lehet csak tisztában azzal, hogy – legrosszabb esetben – mire számíthat másodfokon, ha van a terhére ügyési fellebbezés, amely konkrétan tartalmazza az ügyész által indítványozott szankció megnevezését. A büntetéseknek már nincs hierarchiája, ezért az enyhítés iránt bejelentett fellebbezés eredménye teljesen képlekeny, kiszámít-

közvélemény jelenkori igényeivel, de talán még a büntető anyagi jogot érintő, Alaptörvénybe foglalt jogelvekkel sem.

„Le bon juge”, Összegyűjtötte és magyarázatokkal ellátta: Leyret Henrik, A francia eredetiből fordította: Dr. Sándor Aladár, 1908. Grill Károly Könyvkiadóvállalata Budapest.

²⁶ Balogh Jenő, Edvi Illés Károly, Vargha Ferencz: A bűnvádi perrendtartás magyarázata harmadik kötet, Budapest Grill Károly, cs. és kir. udvari Könyvkereskedése. 1899. 287. oldal.

²⁷ Balogh Jenő, Edvi Illés Károly, Vargha Ferencz: i. m. 291. oldal.

²⁸ Balogh Jenő, Edvi Illés Károly, Vargha Ferencz: i. m. 291. oldal.

²⁹ Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőeljárás jog tankönyve, Budapest az Atheneum irodalmi és nyomdai R.-T. kiadása 1915, 279. oldal.

hatatlan, esetenként hátrányosabb jogkövetkezésményre járhat.

A védelemhez való jog csak akkor tud érvényre jutni mint az Alaptörvénybe fektetett alkotmányos jog, ha az hatékony, amelynek tartalmát az Európai Emberi Jogi Bíróság ítéleteiből lehet megismerni. Ebbe a kontextusba nehéz beilleszteni az eljárás egyik fő szereplőjének jogszerű távolmaradását a vis maior esetkörébe szorító 2010. évi CLXXXIII. törvényt, amely emellett elsősorban a meghatalmazott védők távolmaradását szankcionálja, mint ahogyan ez a törvény indoklásából kitűnik.³⁰

A Be. alapvető rendelkezései között szerepel a vádelev, amely a bíróság eljárása megindulásának feltétele, egyben a lefolytatásának a kötelezettségét és annak kereteit is meghatározza. Ezzel szorososan összefügg a Be. 10. §-ában írt alapvetés, amely körülírja, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása során mi nem tekinthető – felfüggesztésre alapot adó – előzetes kérdésnek.

Talán a vádelvet megelőzően kellene tartalmaznia a Be.-nek, hogy mely esetekben nem indítható büntetőeljárás. Megjegyzendő, hogy a felmentés jogcímeit és az eljárást megszüntető okokat a helyükön (is) egyértelműen fel kellene tüntetni, mivel azok az ügydöntő határozatok tartalmi kellékei még akkor is, ha ezt a Be. 258. §-a nem nevesíti, illetve az eljárási törvény a (nem jogerős) felmentő ítélet tartalmáról egyáltalán nem is szól.

A további alapelvek a tisztességes eljárás követelményével függnek össze, amelynek önmagában való deklarálása ma már nem mellőzhető. Ide kapcsolódik tehát az önvádra kötelezés tilalma, az ártatlanság védelme, a kétséget kizáróan nem bizonyított tény vádlott terhére értékelésének tilalma és az anyanyelv (beszélt, ismert) nyelv használatának a joga. Nemzetközi jogi kötelezettségek okán a tájékoztatáshoz való jog is a tisztességes eljárás részét kell, hogy képezze.

Át kell gondolni a tájékoztatási kötelezettség és a funkciómegosztás egymáshoz való viszonyát, például amikor a Be. 57. §-ának (3) bekezdése felveti annak a lehetőségét, hogy a bíróság felhívja az ügyész figyelmét a perindítási jogosultságára. A Be. 287. §-ának (4) és (5) bekezdése kifejezetten relatív eljárási szabálysértést keletkeztet, ha a bíróság nem figyelmezteti az ügyészt az észrevételezési jogára, és e figyelmeztetés,

valamint az arra adott válasz nem kerül jegyzőkönyvezésre.

A garanciális jogok védelméről tehát nem az állam büntető igényének érvényesítője, az ügyész, mint eljárási szereplő tevékenységét szabályozó eszközök között kell gondoskodni.

A garanciális jogok megnyirbálása az utóbbi időkben még az Alkotmánybíróság közbelépését – 166/2011. (XII. 20.) AB határozat – is szükségessé tette. Konkrétan a 2011. július 23. napján beiktatott kiemelt jelentőségű ügyek külön eljárási szabályaira gondolok, amelyeknek a megalkotása nem csak az eljárási törvény viszonylagos koherenciáját bontotta meg, de dogmatikailag is súlyos értelmezhetlenségeket idézett elő, továbbá a nemzetközi jogban elismert alapvető emberi jogokba ütközött. A törvény indoklása sajnos abba a kategóriába tartozott, amelyet Kadlót Erzsébet úgy jellemez (még a hatályba lépést megelőzően megfogalmazottak szerint³¹), hogy „Kétségtelenül megalapozott jogalkalmazói elvárás, hogy a jogalkotó a mindenkor paradigmaváltást a jogszabályban hibátlanul vigye végig, mert – ahogyan több alkotmánybírói döntés fogalmazott – a bíró számára biztosított »rendszerképző jogértelmezésnek is megvannak a határai«. Tudjuk azonban, hogy ez az elvárás egyre ritkábban teljesül, a jogalkotói szándék ma már a törvények silány indoklásaiból sem kutatható – miközben a szerkének haladnia kell, az ügyeket el kell intézni.”

Ugyanez a törvény, a 2011. évi LXXXIX. módosította a Be. 209. §-át, nem titkoltan – az indoklás nevesíti³² – a Legfelsőbb Bíróság 93/2011. BK véleményében kifejtettekkel való egyet nem értés okán. Az Alkotmánybíróság közbelépéséig, néhány hónapig a nyomozási bíró az eljárásában köteles volt figyelemmel lenni a nyomozó hatóság és az ügyész speciális, kizárólag a nyomozás során érvényesíthető nyomozástaktikai szempontjaira, így különösen arra, hogy a gyanúsított és a védő a nyomozás adatait, tényeit és bizonyítékait csak a nyomozásra irányadó szabályok alapján ismerhetik meg.

Ez pontosan ellentétes volt azzal a jogállami megfontolással, amely a nyomozási bírói intézményt létrehozta.

Megjegyzendő, hogy a tájékoztatási kötelezettségről szóló uniós irányelv magyar jogba való átültetése miatt 2014. január 1. napjától módosult a Be. 211. §-a, amely az eddigiekhez képest kiterjeszti – a kényszerintézkedés szükségességének vizsgálata körében – a nyomozási bíró eljárásában a védelem által megismerhető bizonyítékok körét.

Úgy tűnik, hogy azt már maga a jogalkotó ismerte fel, hogy a Be. 85. §-a (4) bekezdésének módosítása nem vállalható fel. Azaz, hogy csak a sértett nyomozati tanúkihallgatásán lehet jelen az érdekében eljáró

³⁰ A törvény a védő kötelezettségeként írja elő, miszerint akadályoztatása esetén köteles helyettesítéséről gondoskodni, valamint ezen kötelezettség elmulasztását megfelelően szankcionálja. A törvény célja ezzel a védők eljárásbeli fegyelmének, tárgyaláson való részvételének „javítása”, az eljárást taktikai szempontból elhúzó magatartásának megakadályozása céljából. További indoklás a 128. és 131. §-nál.

A 149. §-hoz fűzött indoklás még tovább megy: A hatályos szabályozás lehetőséget biztosít arra, hogy amennyiben a védő a tárgyaláson nem jelenik meg és a bíróság által kirendelt védő nem tud a tárgyalásra felkészülni, a tárgyalást el lehessen halasztani. Az eljárások elhúzódnának megakadályozása érdekében a törvény ezt a lehetőséget megszünteti.

A bíróság által helyettesítésre kijelölt vagy kirendelt védő rövid felkészülési időt követően a bizonyítási eljárásban el tudja látni a védelmet. A tárgyalás csak perbeszédre, és csak a vádlott vagy az új védő kérelmére napolható el.

³¹ I. m. 32. oldal.

³² „Szükséges elkerülni annak lehetőségét, hogy a nyomozási bíró eljárása során a terhelt és védője – a 93/2011. BK véleményben rögzített értelmezés alapján – olyan információk birtokába jusson, melyeket a nyomozás szabályai szerint még nem ismerhetnének meg.”

ügyvéd. Ez a sértettek jogainak védelme okán nem változtat a lényegen, de amennyiben azokat a tanúkat érintik – mint ismerjük tapasztalati tényekből –, akiknek a tanúvallomása (igazmondási kötelezettség) alapján akarják megalapozni az ellenük emelt vádat, feltétlenül a tisztességes eljárás elvébe ütközik, különösen, ha még a megfelelő jogi segítséget is megvonják tőlük. A 2012. január 1. napjával keletkezett módosítás 2014. január 1. napjáig volt hatályban.

Kevesebb relatív eljárási szabálysértést fedezhetne fel és tehetne szóvá a másodfokú bíróság (véleményem szerint ezek mindegyikével nem is kellene terhelni a másodfokú határozatot), ha a Be. 288. és 289. §-ában a vádlott tárgyalási kihallgatásáról szóló szabályok egyértelműbbek és a 117. §-ában írtakkal koherensebbek lennének. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a vádlott semmilyen nyilatkozata nem vehető figyelembe bizonyítékként, amíg a hallgatás jogára nem figyelmeztetik. Így a Be. rendszere szerint tett büntetőjogi felelősségét elismerő nyilatkozata enyhítő körülményként nem értékelhető. A cizellált kifejezés helyett nyugodtan vissza lehetne térni a régi, mindenki által világosan érthető kérdésre: „elismeri-e a bűnösségét, bűnösnek érzi-e magát?”. A Be. 288. §-a (3) bekezdésében írtaknak a gyakorlatban semmi jelentősége nincs. Mit jelent az a kérdés, hogy a vádlott megértette-e a vádat? Ha azt válaszolja, hogy nem, az semmi mást nem jelent, mint, hogy nem ért vele egyet. Ekkor a tanács elnöke pontosan mit magyaráz meg? Azt, hogy az ügyész miért akarja az ő megbüntetését.

Kötelező a vádlottnak lehetőséget adni arra, hogy kifejtse a váddal kapcsolatos álláspontját. Felhasználni (a gyakorlatban nem találkoztam olyan esettel, amikor a terhelt élt ezzel a jogával) azonban még arra sem lehet, hogy a védekezésének az irányát rögzítse a bíróság az ítéletben, hiszen ekkor még nem figyelmeztették a hallgatás jogára.

A Be. 85. §-ának (3) bekezdése is megért már néhány változást, az utolsó, a 2013. július 1. napjától hatályos szöveg sem tűnik szerencsésebbnek. A Btk. egy újabb különös részi tényállása, a 277. § indította a jogalkotót arra, hogy a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásának büntetőjogi fenyegetettségét is a figyelmeztetések körébe iktassa. A kihallgatást végző tanács elnöke nem mondhat ilyet a mentességi jog jogosultságának, aki nem él e jogával, de bármikor megteheti. Fel sem merülhet ugyanis a megtagadás jogtalansága. Véleményem szerint, amíg fel sem merül a vallomás jogtalan megtagadása, addig nem kellene a tanúskodni köteles [Be. 79. § (2) bekezdés] állampolgárokat oktalanul fenyegetni.

Talán megjegyzést sem érdemel, hogy már olyan relatív eljárási szabálysértés felemlítésével is találkozom másodfokú határozatban, amely szóvá teszi a figyelmeztetés pontatlanságát: a vallomás jogosulatlan megtagadása nem szabadságvesztéssel, hanem elzárással büntetendő.

A szükségtelen eljárási szabályoknak még a felsorolására sincs itt lehetőség, de az már a nevetségesség

határát súrolja, hogy a jegyzőkönyv „minták” használata miatt a tanács elnöke akkor is figyelmezteti a csend és rend megtartására és a rendzavarás következményeire a hallgatóságot, ha a tárgyalóteremben egyetlen „hallgatóság” sincs jelen.

Harmadfokú eljárás

Álláspontom szerint a lehetőségek szűkítése és egyértelműbb szabályozása szükséges.

Bizonyos mértékig jelenleg is korlátozott a másodfellebbezés lehetősége: relatív eljárási szabálysértések miatt (azok akár az elsőfokú bizonyítást, akár a másodfokú eljárást érintették) eredményesen nem lehet támadni a másodfokú bíróság döntését, és pusztán az indokolás ellen sem megengedett a rendes másod-jogorvoslat.

Ez utóbbinak az a következménye, hogy teljes felmentés esetén a vádlottnak és a védőnek nincs fellebbezési joga, mert csak a felmentés jogcímét támadhatnák, amely az indokolásba tartozó. Az ügyész fellebbezése is kizárt, ha az nem az elítélést szorgalmazza, hanem más felmentési ok jogi indokait fogalmazza meg.

Nincs helye fellebbezésnek a felmentés helyett eljárást megszüntető, vagy eljárást megszüntető helyett felmentő határozat, rendelkezés ellen.

Akkor sem kerül sor a harmadfokú eljárás érdemi lefolytatására – bár formálisan megnyílt a másodfellebbezés lehetősége –, ha a másodfokú bíróság tévesen hozott felmentő rendelkezést, mert a cselekmények alaki halmazatban vannak, amely csak látszólagos, azaz minősítési kérdésről van szó. A másodfokú bíróság dogmatikai tévedése a másodfellebbezés elutasítását vonja maga után a kialakult és megalapozott érveléssel alátámasztott bírói gyakorlat szerint. Ezt a problémát azonban a tisztességes eljárás elve mentén meg kellene oldani.

Csak akkor nincs helye fellebbezésnek az eljárást megszüntető végzés ellen vagy az ilyen rendelkezés okán, ha az ügyész – a vádmonopólium birtokosa – a vádat elejtette. Fellebbezési jogot kell biztosítani akkor is, ha a másodfokú bíróság a vádlott halála miatt szünteti meg az eljárást. Ez rosszul hangzik ugyan, de történhet tévedés, amelynek a korrigálására talán létre lehetne hozni egy különleges eljárást, amellyel a bíróság a saját hatáskörében hatályon kívül helyezhetné a végzést a szinte elképzelhetetlenül minimális esetek megoldásaként, szemben a harmadfok biztosításával.

A bírói kar jelentős része – magamat is beleértve – nem ért egyet azzal, hogy a többrendbeli halmazatot alkotó bűncselekmények közül egy lopás vétség miatti felmentés, vagy magánokirat-hamisítás miatti eljárás megszüntetés megalapozza a harmadfokú eljárás lehetőségét és a teljes körű felülbírálat kötelezettségét. A vádlotti és védői fellebbezés az indokolásba tartozó jogcímet nem támadhatja, azaz csak a többi bűncselekmény kétszeres felülbírálatát kérhetik, amely bűncselekményekben már két fokon megállapították a büntetőjogi felelősséget. Ilyen lehetőség sincs annak

a bűnös vádlottnak, akinek egyszerűen csak helybenhagyták vagy megváltoztatták a büntetőjogi felelősséget megállapító ítéletét. Ezzel természetesen nem szeretném azt sugallni, hogy minden bűnösséget helybenhagyó másodfokú ítélet ellen legyen helye fellebbezésnek.

Az időbeli hatály vizsgálata okán még nagyon sokáig lesznek részben felmentő ítéletek és teljesen felesleges harmadfokok.

További megállapítás, hogy a harmadfok lehetősége óta nem élő szabálya a Be.-nek a 377. §-a, mely szerint a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti az olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vádlott felelősségére vonása szempontjából nincs jelentősége.

Néhány, a részleteket illető szabályozással kapcsolatos felvetést is érdemes megismerni.

A büntetőeljárás célja

A büntető eljárási jog szerepét szükséges lenne meghatározni, az alaki büntetőjog „ugy viszonylik az anyagi büntetőjoghoz, mint a tett az akarathoz: eszköze és biztosítéka az anyagi Btk.-ben kifejezett akarat megvalósításának”³³

Juhász Andor ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Az eljárási szabályzat sohasem öncél, hanem csak jelzője az anyagi igazsághoz vezető legközvetlenebb útnak”³⁴

Megfontolandónak tartom tehát – más bírók által is kifejtetteknek megfelelően – a törvény céljának lefektetését, ahogyan ezt az 1973. évi I. törvény megtette:

1. § E törvény célja az, hogy a büntetőeljárás szabályozásával, a törvényességnek megfelelően biztosítsa a bűncselekmények felderítését, a Magyar Köztársaság büntetőtörvényeinek alkalmazását.

Az eljáró bíróság legitimitációja

Értelemszerűen a bíróság valamiféle társadalmi felhatalmazás alapján dönt a vitás kérdésekben a társadalmi felhatalmazással rendelkező törvényhozó hatalomtól származó törvények alkalmazásával, és ugyanígy, amikor az állam a büntető hatalmát érvényesíti. Ennek a felhatalmazásnak a kinyilvánítása azonban jó ideje hiányzik [a Be. hatályon kívül helyezett 257. §-ának (2) bekezdése, amelyre változatlanul hivatkozik a 258. § (1) bekezdésének a) pontja], szemben az azt megelőző időszakokkal.

A bíróság, a bíró nem a saját nevében hoz ítéletet, mert ő is csak egy állampolgár, aki nem vindikálhatja magának azt a jogot, hogy döntsön más állampolgárok vitás kérdéseiben, vagy büntető szankciókat alkalmazzon, melyeket az államhatalom ki fog kényszeríteni,

végre fog hajtani. A valamennyi állampolgárhoz képest – ha az őskori önbíráskodást nem ismerjük el, a civilizáció vívmányait magunkénak tekintve – egyesek gyakorolhatnak valamiféle döntési jogkört, akkor ezeket az embereket fel kell hatalmazni erre.

Az évszázadok során fokozatosan ismerték fel, hogy a bíráskodás jogát a közjogi méltóságok kezéből a szakértelemmel rendelkező jogtudósok kezébe kell helyezni, miután a szokásjogot az írott jog váltotta fel.

Montesquieu állította fel az államhatalmak megosztásának tanát. „A mai jogállamban az államfő tényleg – az államhatalmak megosztása követelményének megfelelően – nem bíráskodik személyesen, hanem a törvényes bíróságok útján, a tétéles jog rendelése szerint, melyre esküt tesz.”³⁵

A Bp. 327. §-a értelmében: Az ítéletnek tartalmaznia kell:

1. annak kijelentését, hogy ő Felsége a király nevében van hozva;

Az ítélet alaki kellékei ugyan nem egyformán fontosak, de „az Ő Felségére való hivatkozásnak a hiánya [...] semmisségi okul szolgál”³⁶

Az 1930. évi XXXIV. törvénycikk 1. §-a szerint: A bírói hatalmat az állami bíróságok a Magyar Szent Korona nevében gyakorolják.

A Be. 257. §-a (2) bekezdésének hatályon kívül helyezéséig mindvégig, folyamatosan meg volt határozva a bíróság legitimitációja, a tény miatt szükségtelennek tartom ezek megjelenítésével terhelni az írást (időszakonként változott, hogy kinek a nevében járt el a bíróság).

A hatályon kívül helyezést követően felmerült, hogy „Magyarország nevében!” kell ítéletet hirdetniünk, hiszen logikusan a Magyar Köztársaság törvényileg Magyarországra cserélése ezt a képzetet vetítette elő. Ilyen módosítás azonban nem történt a Be. 257. §-ának (2) bekezdését illetően, holott továbbra is él az a törvényi kötelezettség, hogy az ügydöntő határozat ezzel a (valamiféle) kijelentéssel kezdődik.

Az Alaptörvényből többféle megoldás is levezethető: A) és B) cikk. Hazánk neve Magyarország. Magyarország államformája köztársaság. A közhatalom forrása a nép.

Ezen kinyilvánításokból akár háromféle felhatalmazás is megfogalmazható lenne: Magyarország nevében, Magyarország Köztársasága nevében, a Nép nevében!

Ausztriában például a bíróságon a Nép nevében hirdetnek ítéletet.

Hatáskör, összeférhetetlenségi (együttalkalmazási), kizárási okok, illetékesség

„Akinek bizonyos bűncselekmény és bizonyos terhelt ügyében megalapozott igazságszolgáltatási joga van,

³³ Vámbéry Ruzstem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve 3. oldal, 1916. Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

³⁴ Dr. Csánk Béla: A bírói függetlenség hazánkban és a külföldön 177. oldal Budapest, 1942. Urbányi István Könyvnyomdai Műintézete.

³⁵ Dr. Csánk Béla: A bírói függetlenség hazánkban és a külföldön Budapest, 1942. Urbányi István Könyvnyomdai Műintézete 5–6. oldal.

³⁶ Vámbéry Ruzstem: i. m. 265. oldal.

azt mondjuk illetékes (hatáskörrel bíró) büntetőbírónak. Az ítékezés joga ugyanis csak akkor tartozik a bíróra, ha illetékessége mind az ügyre, mind a személyre kiterjed.³⁷

Nincs szükség arra, hogy a saját szavaimmal fogalmazzam meg egy büntető eljárási törvény szükséges szerkezeti és tartalmi elemeit – mely hatóságok milyen eljárási cselekményeket végezhetnek, mely garanciális szabályokat kell betartaniuk (pl. a nemzetközi jog elismert normái alapján) a bűncselekmények felderítése során, valamint a kétséget kizáróan bűncselekményt elkövetővel szemben a társadalom védelme érdekében hogyan gyakorolhatják a civilizált társadalom által felhatalmazott állam büntető hatalmát, vagy ennek szükségessége hiányában a sértettekét –, mert ezt már leírták. „[...] az alaki büntetőjog ellenben – melynek bevett neve: büntetőeljárás – egyfelől a büntetőhatalom gyakorlására jogosított hatóságok szervezetét, másfelől a büntetőhatalom érvényesítésének módját szabályozó jogtételek összessége.”³⁸

Véleményem szerint nem maradhat ki a kódexből, hogy mely hatóságok, milyen szervezeti felépítésben járhatnak el az egyes büntetőügyekben, mely utóbbi a hatáskört jelenti.

Mindezek előrevetítését az indokolja, hogy a hatásköri szabályok külön törvényben (szervezeti) való meghatározása merült fel, amely a kizárási okokat is tartalmazná.

A Bp. 14. §-a értelmében a büntető bíróságok hatáskörét külön törvény határozza meg. A bírák, jegyzőkönyvvezetők és a királyi ügyész kizárására vonatkozó szabályokat azonban a Bp. 64–76. §-ai tartalmazták, lényegét tekintve a jelenlegi Be. 20–27. §-aiban, valamint 31–34. §-aiban foglaltaknak megfelelően. A hatásköri szabályokat végül a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. törvénycikk kodifikálta.

Jelenleg is gondolkodás tárgyát képezi a hasonló törvényalkotási megoldás, melynek indokaként elhangzott, hogy a hatásköri szabályok módosításai miatt az eljárási törvényt ne érintse a jogalkotás. Véleményem szerint azonban amennyiben a legújabb Btk.-t mint ultima ratiót a jövőben nem érinti gyakori változás új különös részi tényállások megalkotásával, úgy jól átgondoltan – a változtatás szükségességének veszélye nélkül – a hatásköri szabályok is az eljárási törvénybe iktathatók. Talán nem okatlan az új igazságügyi miniszter, dr. Trócsányi László ígéretét idézni, mely szerint minőségi jogalkotás fog következni.

A koherencia minimális feltételének tekintem azonban a külön eljárásként beiktatott kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályainak megszüntetését, amelyek – már mindenki által elismerten – nem váltották be a hozzá fűzött reményeket.

Megfontolandónak tartom az összeférhetlenségi, együttalkalmazási és kizárási okok összehangolását, lényegét tekintve a kizárási okok kiterjesztését³⁹.

Az illetékességi szabályokról kevés szó esik. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a „fiatalkorúakat” (különösen a büntethetőségi korhatár leszállítása miatt), valamint a közlekedési ügyeket érintő változások nem eredményezték a kívánt eljárás-gyorsítási igény teljesülését, a szakmai színvonalat viszont a kötelező képzések sem tudták a minimális elvárásoknak megfelelővé tenni. A közlekedési ügyekben a bírák szakosodása, szakjogászai plusz képzettsége, a fiatalkorúak ügyeiben az empatikus elkötelezettség, a tapasztalati úton megszerzett pszichológiai és szociológiai ismeretek, a fiatalkorú bűnelkövetőkkel foglalkozó szakemberek kommunikációja biztosított egy viszonylag magas szintű jogegységet a joghátrányok alkalmazását illetően is. Mindezekre tekintettel a székhelyi járásbírók kizárólagos illetékességét visszaállítanám a fiatalkorúak ügyeiben, ha már a fiatalkorúk külön bíróságának alapítása fel sem vetődik, szemben a jogtörténeti múltunkkal.⁴⁰

Még azt az eleve elvetésre rendelt ötletet is felvetném, hogy az ittas járművezetések is tartozzanak a közlekedési ügyekben kizárólagos illetékességgel bíró székhelyi járásbírókhoz, hiszen ez utóbbi ügycsoportban leginkább ez tudná biztosítani a minél egysegebb büntetés-kiszabási gyakorlatot.

Az illetékesség kapcsán itt most nem térnék ki a törvényes bíróhoz való jogra, a 36/2013. (XII. 5.) AB határozat elemzésére, mert ez a bírói függetlenséggel szorosabb összefüggéseket mutat.

Azok az ötletek azonban, melyek szerint ismét felmerülhet az ügyész joga arra, hogy ott emeljen vádat, ahol – megítélése szerint – a bizonyítékok nagyobb része rendelkezésre áll (költségkímélés okán), vagy a bírói szervezet ügyességgel kötetendő együttműködési megállapodása a járásbírók illetékességének meghatározását illetően, biztosan alkotmányossági aggályokat vetnének fel.

Tisztán és világosan megfogalmazást nyert az illetékesség mibenléte 100 évvel ezelőtt.

„Joga és kötelessége a büntető bíróságnak, hogy más azonos hatáskörű bíróság kizárásával valamely adott ügyben eljárjon. Hogy az egyenlő hatáskörű bíróságok közül valamely konkrét esetben melyik jár el, azt [...] az illetékességi szabályok állapítják meg. Ezek a szabályok egyszersmind bitositékot nyújtanak az igazságügyi igazgatás önkényével szemben, hogy valamely ügyet politikai tekintetektől ki ne vonasson a számára esetleg kényelmetlen bíróság ítélezése alól.”⁴¹

³⁷ Vuchetich Máttyás: A magyar büntetőjog rendszere, II. könyv Gyakorlati büntetőjog, Budán, a Magyar Királyi Egyetem Nyomdájában, 1819. Fordította: Dr. Király Tibor, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007. 49. oldal.

³⁸ Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve 6. oldal, 1909. Budapest az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. kiadása.

³⁹ Szlovákia: A bíróság egy nagy rokonság címmel jelent meg cikk a MABIE honlapján <http://www.mabie.hu/node/2332>.

⁴⁰ 1913. évi VII. törvénycikk.

⁴¹ Vámbéry Ruzssem A bűnvádi perrendtartás tankönyve, 1916. Grill Károly Könyvkiadóvállalata 85. oldal.

A sértettek jogainak fokozottabb védelme

Ebben a tárgykörben semmilyen konkrét, új koncepcionális irány megfogalmazásával nem találkozunk. Oda kell azonban figyelni a jogtudomány prominens képviselőjének a véleményére, amikor a terhelték garanciális jogait, és az előzetes letartóztatás, valamint a tanúvédelem összefüggéseit taglalja. Bencze Máttyás idéz Pokol Béla parlamenti felszólalásából.⁴² „Az ártatlanság vélelme az a jogelv, amelynek végletekig feszítése senkit nem engedne bezárni, mielőtt nincs jogerős ítélet, és minél inkább érvényesülni tud ez, annál inkább növekszik a tanúvédelem szükséglete. Ezt a fejtegetést csak azért említem, mert a hazai politikai életben is vannak olyan jogpolitikai csoportok, akik folyamatosan sürgetik az előzetes letartóztatás további radikális szűkítését. Itt most a másik oldal tárul a szemünk elé, a tanúk és az áldozatok kiszolgáltatottsága, de ezen túl a társadalom nagy részének potenciális áldozattá válása is ennek a következménye.”

„Tudniillik, minél szűkebb körre szorul vissza az előzetes letartóztatás lehetősége – mint ahogy nálunk is látható volt ez az elmúlt tíz évben az összes bűncselekmény elkövetőinek arányában –, és akár nagyon komoly bűncselekmény-elkövetők is szabadlábon maradhatnak a jogerős elítélésig, annál inkább szükség van a tanúvédelemre. Tudom persze, egy sor más további komponens is belejátszik ebbe, de azért a bűnelkövetők szabad mozgása és a szabadsága az egész eljárás folyamán, ami az előzetes letartóztatás visszahívásával függ össze, nagymértékben összefügg a tanúvédelem szükségletével.”

Nehezen egyeztethető össze a sértettek jogainak minél magasabb szintű elismerésének deklarálásával az a jogalkotási ötlet, hogy több vádlottas, sokcselekményes ügyben – a költséghatékonyság előtérbe helyezése okán – a sértettek részére csak az ítélet rendelkező részét kelljen kézbesíteni. Ezt követően belépne egy jogvesztő határidő, 5 nap, amely idő alatt a sértett kérhetné a teljes ítélet kézbesítését. Az 5 nap egyébként sem koherens azokkal a határidőkkel, melyek jogot keletkeztetnek. Ez az ötlet nem lehet végig gondolt, mert az ítélet rendelkező részéből sok esetben a sértett azt sem tudhatja meg, hogy az ő sérelmére megvalósult bűncselekményt kik követték el, így nincs meg az érzelmi elégtétel, és nem lehet elégedett a büntető igazságszolgáltatással sem. Az ilyen ügyekben a sértett még a tanúkénti kihallgatása során sem fogja megtudni, hogy kiknek a büntetéseire figyeljen az ítélet rendelkező részéből, hiszen több eljárási szabály is lehetővé teszi, hogy a tárgyalásra ta-

núként meg se idézzék [Be. 217. § (3) bekezdés h) pont], továbbá a nyomozás során se hallgassák ki a Be. 181. §-ának (3) bekezdésének alkalmazásával.

Az előzetes letartóztatás

Más hivatásrendek képviselőit hallva ugyanaz a dilemma merül fel, mint az egyes ügyekben e kényszerintézkedés fenntartása vagy megszüntetése kérdésében, amikor az ügyész és a védő érvelését olvassuk. Különbőség van a nyomozati szakban elrendelt és meghosszabbított, illetve a vád beérkezését követően fenntartott előzetes letartóztatás között. Az első esetben a bíró sem rendelkezik elegendő és mindenre kiterjedő információval a nyomozás állását illetően, a perbíró-ságra érkező ügyben legtöbb esetben pusztán a várható büntetés nagysága vetíti előre azt a félelmet, hogy a vádlott megszökik, elrejtőzik. Ha nincs egzisztenciája akkor azért, ha van, akkor a lehetőség fokozott. Az óvadék jogintézménye a magyar joggyakorlatban ez esetre sem vált be, idegen test az eljárásjogban.

Mégsem értenék egyet azzal, hogy nyomozati szakban e kényszerintézkedés alkalmazása kerüljön vissza az ügy teljes ismeretével rendelkező ügyész kezébe, nem csak azért, mert ez nemzetközi jogi normába ütközne, hiszen szabadságelvonással járó kényszerintézkedést, szankciót csak bíró alkalmazhat.

Elhangzott, hogy a Be. 129. §-ával kapcsolatban a bírói gyakorlat a nyelvtani értelmezés szintjén maradt, ezért az új törvényben legyenek egyértelműen megfogalmazva az előzetes letartóztatás elrendelésének okai, és mérlegelési lehetősége ne legyen a bíróság-nak.⁴³ Ez utóbbi felvetést talán az előadó sem gondolta eléggé végig.

Megkezdett bűncselekmény befejezésének a veszélye indokolhatja az előzetes letartóztatást, továbbá a tanúk megfélemlítésének a veszélye, mert ez utóbbi a sértettek fokozott védelmét szolgálná, valamint a tanúskodástól féltő állampolgárokét. Az egyértelmű, hogy a gyanúsítottak összebeszélésének a lehetősége nem előzetes letartóztatási ok, mert ezáltal a szabad védekezésükhöz való joguk sérülne, és nem gátolhatja a bíróság bizonyítékokat értékelő tevékenységét, ha a vádlottak egyeztetik a védekezésüket.

Kérdés, hogy az újabb (szabadságvesztéssel fenyegetett, a Btk.-ban minden bűncselekmény ilyen, kivéve a 13 elzárással büntetendő) bűncselekmény elkövetésének a feltételezése, a bűnismétlés veszélye milyen érdeket szolgál. A leendő sértett érdekét minden bizonnyal, azonban újabb büntetőeljárás megindulása esetén egy objektív előzetes letartóztatási ok lépne előtérbe.

Végezetül a szökés, elrejtőzés veszélye több szempontból sem releváns – kivéve a közvélemény reagálásától való félelmet –, különösen nem, ha az erre ala-

⁴² Dr. Bencze Máttyás PhD egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Jogbölcseleti és Jogsociológiai Tanszék, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, tudományos munkatárs, Az ártatlanság vélelmének érvényesülése a magyar büntetőbírószakgyakorlatában, kézirat 2–3. oldal.

http://jog.unideb.hu/documents/tanszkek/jogbolcseleti/publikcik/artatlansag_veleme_a_gyakorlatban.pdf

⁴³ Dr. Szabó Krisztián DEJK adjunktus, ügyvéd, A nyelvtani értelmezés jelentősége a büntetőeljárás kodifikáció során „Útban a bírói meggyőződés felé A készülő új büntetőeljárás törvény kodifikációja” című tudományos konferencián elhangzott előadás.

pozott kényszerintézkedés az eljárási cselekményeken való részvételt biztosítaná. Az eljárási cselekményeken nem kötelező részt venni, erre számtalan eljárásjogi lehetőség keletkezett [Be. 279. § (3) bekezdés, XXV. Fejezet] az idők folyamán az eljárás gyorsítása, egyszerűsítése jegyében. Pontosán milyen jelentősége van a terhelt kötelező, kikényszerített jelenlétének a tárgyaláson, ha nem tesz vallomást, nem él az észrevételezési, kérdezési jogával, a szakvélemények és a tárgyalási jegyzőkönyvek másolatának kikérése után írásbeli védekezést terjeszt elő?

A társadalom azon elvárása, hogy a vád alá helyezett személy töltsen le a törvényszabta büntetés lehetőség szerinti legmagasabb mértékét, ma már a nemzetközi bűnügyi együttműködés magas színvonala miatt a legtöbb esetben biztosított.

Ülnökök, laikus személyek közreműködése

Szóba került, hogy az ülnökök részvételét a fiatalok külön eljárására és a katonai külön eljárásra kellene korlátozni.

A demokrácia alapvető követelményei közé tartozik, hogy a nép közvetlenül vegyen részt az igazságszolgáltatásban és józan életfelfogásával, valamint természetes igazságérzetével kiegészítse a hivatásos bírói elem által képviselt jogász szakképzettséget. Csak így biztosítható az a fontos érdek, amely megkívánja, hogy az igazságszolgáltatás sohase szakadjon el a helyes társadalmi felfogástól, hanem hűséges kifejezője legyen a nép meggyőződésének. A jogászilag képzett és a nem jogász elemnek az igazságszolgáltatásban való harmonikus együttműködése a bíróság tekintélyének is javára szolgál, amennyiben közelebb hozván a bíróságot a néphez, fokozza a bíróság iránti bizalmat és megbecsülést, amely a demokratikus értelemben vett bírói tekintély nélkülözhetetlen feltétele.⁴⁴

A most idézettek idejétmúltak lehet tekinteni, s talán nem is hivatkozható, azonban a jogtörténetünk részét képezi.

A laikus személyek részvétele a büntető bírászkodásban leginkább az esküdtbírászkodást jelenti a magyar bírósági eljárással nem szembesült állampolgárok ismereteiben. Az esküdtbíróság jogintézménye azonban a magyar jogrendszerbe nem tudott beékelődni, pusztán rövid ideig működött, és csak egyes bűncselekmények esetén. A mai napig nem világos az állampolgárok számára – a jogi ismeretek hiányában, amelyeket nem a bíróság tekintélyének növelésére törekvő bírónak kellene közvetítenünk –, hogy hány nem jogász végzettségű személy vesz részt az egyes ügyek eldöntésében. A tárgyalótermen kívül szerzett ismereteim miatt sem lennének ellene a laikus bírák jogintézménye megszüntetésének a két külön eljárás kivételével, amelyekben viszont jelentősége lehet a laikus bírórészvételének a katonai, speciális életviszonyok miatt, illetve

a gyermek- és fiatalkorúak elleni eljárásban az empátia és az élettapasztalat, valamint a pedagógiai ismeretek miatt.

A terhelt részvétele a másodfokú eljárásban

Nem vetne fel alkotmányossági aggályokat, ha a másodfokú nyilvános ülésre és a tárgyalásra nem kellene minden esetben idézni a vádlottat. Az idézéssel szembeni mulasztást ugyanis a Be. 69. §-a kivételt nem tűrően szankcionálja. Amennyiben nem kötelező a vádlott részvétele a másodfokú eljárási cselekményen, akkor nem kellene idézni, hanem értesíteni, hogy lehetősége legyen gyakorolni a nyilvános tárgyaláshoz való alkotmányos jogát. Idézés kibocsátására csak akkor kerüljön sor, ha a vádlott terhére fellebbezést jelentettek be, vagy a bíróság bizonyítás felvételét rendelte el. Ha a vádlott szabályszerű idézésre nem jelenik meg, az elővezetése rendelhető el, kivéve, ha az idézés konkrét okának ismeretében bejelenti, hogy nem kíván részt venni az eljárási cselekményen. Mindez megfelelne a tisztességes eljárás elvének.

Különleges eljárások

A büntetőeljárás törvény „karcsúsításának” igénye okán felmerült, hogy a perbíróság jogerős döntését követő, reparáló eljárásokat ne tartalmazza az új Be. Miután ezek javarésze már korábban átkerült a Bv. törvénybe, ezért értelmetlen lenne ezzel vitatkozni. Azt azonban szükségesnek tartom leszögezni, hogy az ítélkező bíróság kompetenciájába tartozó döntéseket, rendelkezéseket nem a büntetés-végrehajtási törvénynek kellene tartalmaznia. Az eljárási törvényben kellene minden olyan szabályt megjeleníteni, amiben való döntés a perbíróságra tartozik: nyomban bejelentett halasztás vagy részletfizetés iránti kérelem.

Az összbüntetés – bírói mérlegelést már alig engedő – új szabályai miatt a döntést a büntetés-végrehajtási bíró kezébe kellene tenni, és az alapul szolgáló anyagi jogi szabályoknak sincs helye a Btk.-ban.

Ezzel szemben nehéz elfogadni az anyagi jogi szabályok megnyirbálását, bár ez előrevetíti, hogy a jogalkalmazók felvetéseinek az eljárási kódex megalkotásának folyamatában sem lesz eredménye. Az ítélet rendelkező része csak az eljárási törvényben foglaltaknak megfelelően tartalmazhatja az anyagi jogi törvényben írtakat. Egyes szabályok a büntetőjogi szankciókat illetően azonban a jogalkotói koncepció miatt átkerültek a büntetés-végrehajtási törvénybe, amelyek a normái nyilván nem jelenhetnek meg a büntetőjogi felelősségről döntő ítélet rendelkező részében.

„A vádlottnak elítélése esetében az ítélet rendelkező részének még fel kell ölelnie: [...] d) pénzbüntetés megállapítása esetében intézkedést az iránt, hogy a büntetést, ha be nem hajtható, mily nemű és tartamu sza-

⁴⁴ 1949. évi XI. törvény indokolása.

badságvesztés-büntetésre kell átváltoztatni”.⁴⁵ Ekkor még nem volt közérdekű munka szankció, amelyre a jelenben szintén érvényesek az eddig írtak.

Jogerő, záradék

A jogerő biztosítja a jogrend stabilitását, az állami akarat, a törvények érvényesítését. Ha a bíróságok büntető ítéleteit korlátlanul kétségbe lehetne vonni, az aláásná a törvények, az állami akarat érvényesítését, és a jogbiztonságba vetett bizalmat, és kétségessé tenné az állami szervek eljárásának értelmét.⁴⁶

Az ítéletábla büntető kollégiumában újra és újra felkorbácsolódott a vita, hogy mely határozatokat kell jogerősíteni. Ez vezette Elek Balázst a jogerőről szóló munkájának megalkotására.⁴⁷ Ebből meggyőződtem arról, hogy a jogerő fogalma a jogirodalomban, jogelméleti síkon sincs meghatározva, egyértelműsítve, ezért továbbra is a gyakorlati megfontolásaim mentén gondolkodhatok.

Az ügydöntő – bűnösséget megállapító, felmentő ítélet, s az eljárást megszüntető végzés (kivéve, ha az ügyész a vádat elejtette, s pótmagánvádnak nincs helye) – határozat jogerősítése (jogerőt megállapító záradékkal ellátása) tárgyában viszonylag egységes gyakorlattal lehet találkozni, figyelemmel arra, hogy a lényegét illetően az 1973. évi I. törvény, a régi Be. is ugyanilyen értelmű szabályozást tartalmazott.

A kivételként említett ügyészi vádelejtés esetén nem merül fel a végzés jogerősítése, mert a Be. 332. §-a (1) bekezdésének e) pontja szerinti eljárást megszüntető ok esetén a Be. 346. §-a (5) bekezdésének a) pontja a fellebbezési jogot kizárja. Ekkor a rendelkező résznek kell tartalmaznia, hogy a végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.

A Be. 588. §-ának (2), (3) és (4) bekezdése arról szól, hogy az ítéletek első, második- és harmadfokon mikor emelkednek jogerőre. Itt a záradék szót nem említi a jogalkotó. Az (5) és (6) bekezdés tartalmazza, hogy a jogerőt a tanács elnöke (ez legalább egyértelmű) záradékkal tanúsítja. A nyelvtani értelmezés szerint ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy a „záradék” szót is fel kell tüntetni a megállapítás előtt. A záradék szó nyilván azt jelenti, hogy egy befejezett dolog után tesztek még oda valamit, azaz az írásba foglalt, keltezett, aláírt, tehát végérvényesen lezárt határozat után.

A záradék szó nem szerepel minden jogerőt kimondó megállapítás előtt. A gyakorlat természetesen nem csak ebben nem egységes. Megjegyzést érdemel, hogy szükséges volt, hogy a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi véleményt⁴⁸ alkosson a harmadfokú határozat záradékának tartalmáról.

⁴⁵ Vámbéry Rusztem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve 1916. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 264. oldal.

⁴⁶ Elek Balázs hivatkozta Király Tibortól: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, 2000, 494–498. o.

⁴⁷ Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban. Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke Debrecen, 2012.

⁴⁸ BKv. 62.

Zavaró, és számomra értelmezhetetlen a Be. 281. §-a (9) bekezdésének a szövege, mely szerint – a törvényben írt esetekben – az ügydöntő határozatot a vádlott, védő távollétében is ki lehet hirdetni, s a határozatot – a fellebbezési jogára (324–325. §) vonatkozó rendelkező részi záradék feltüntetése mellett – kézbesítés útján kell közölni. Nem érthető, hogy a rendelkező részbe hogyan kerül záradék.

A jogerő és a végrehajthatóság fogalma több okból sem köthető össze, és azt a jogalkotó is külön kezeli álláspontom szerint. A felmentő ítéletnek nincs végrehajtható része (kivéve, ha egyúttal kényszergyógykezelés elrendelésére kerül sor), a jogerőre emelkedése azonban res iudicata-t teremt.

A nem ügydöntő végzések általában előzetesen végrehajthatók, a jogerő bejárása nélkül, de például a zár alá vétel és a rendbírság esetében a fellebbezésnek halasztó hatálya van, a végrehajthatóság feltétele a jogerő beállta, amit ennek folytán meg is kell állapítani.

Vannak olyan végzések, amelyek ellen a fellebbezést a törvény kizárja, más jogorvoslattal támadható, ilyen esetben a rendelkező rész tartalmazza, hogy nincs helye fellebbezésnek (bíró kizárása, tárgyalás mellőzéseivel hozott végzés), a záradék szükségessége fel sem merül.

A jogerősítés az eddig nem említett esetekben azt nyilvánítja ki, hogy további fellebbezésnek, jogorvoslatnak nincs helye (általában rendkívüli jogorvoslatnak sem). Ez különösen fontossá vált a harmadfok bevezetésével, amikor is a kezdetekben volt olyan értelmezése a Be. 383. §-ának, mely szerint a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntések esetében is lehet harmadfokú eljárás.

Feltételezem, hogy egyes bíróságok azért írják bele a másodfokú végzések rendelkező részébe, hogy további fellebbezésnek nincs helye, mert elvi síkon el lenzik a jogerősítő záradékot, de kifejezésre akarják juttatni, hogy nincs helye harmadfoknak. Tény, hogy egyik megoldásnak sincs jogszabályi alapja.

Ezzel szemben például a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) egyértelmű megoldást nyújt.⁴⁹

A világos jogalkotói akarat kifejezéséig a tisztessé-

⁴⁹ A hatósági döntések jogereje

73/A. § (1) A hatóság első fokú döntése jogerőssé válik, ha
a) ellene nem fellebbeztek, és a fellebbezési határidő letelt,
b) a fellebbezésről lemondtak vagy a fellebbezést visszavonták,
c) a fellebbezésnek – ideértve a végzések elleni önálló fellebbezést – nincs helye, vagy
d) a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság az elsőfokú hatóság döntését helybenhagyta.

(2) A fellebbezésről lemondás vagy a fellebbezés visszavonása esetén jogerőre emelkedik a döntés

a) az első fokú döntés közlésekor, ha az ügyfél a kérelem teljesítése esetére már a döntés közlése előtt lemondott a fellebbezésről, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél,

b) az utolsóként kézhez kapott lemondás vagy visszavonás hatóságához való megérkezésének napján, ha a fellebbezési határidő tartama alatt valamennyi fellebbezésre jogosult lemond a fellebbezésről vagy visszavonja fellebbezését.

(3) Az (1) bekezdés c) pontja szerinti esetben az első fokú döntés, valamint a másodfokú döntés a közléssel válik jogerőssé.

(4) Az (1) bekezdés d) pontja szerinti esetben az első fokú döntés a másodfokú döntés közlésével válik jogerőssé.

ges eljárás, a tisztességes tájékoztatás okán fenntartom azt az álláspontomat, hogy jogerősítő záradékkal fejezzük ki azt a tényt, hogy további fellebbezésnek nincs helye. Másodfokon véglegesen lezártuk a felvett jogkérdést még akkor is, ha másnap újabb, ebbe a tárgykörbe tartozó indítvány előterjesztésének van helye: kényszerintézkedés megszüntetése iránti vagy perújítási indítvány. Ez egy újabb megoldandó jogi probléma első és másodfokon, de nem harmadfokon, és ezt kell deklarálni.

A részjogerő kérdését részletesen taglaltam a kollégiumi üléseink előkészítő anyagaiban, így most csak arra térnék ki, hogy a Be. 349. §-ának (1) bekezdése a nem ügydöntő végzésekre is vonatkozik a Be. 347. §-ának (1) bekezdése értelmében. Az elsőfokú bíróság nem ügydöntő végzése sem bírálható felül arra a vádlottra, akire nincs joghatályos fellebbezés. Ezt a tényt pedig egyértelműsíteni kell jogerősítő záradékkal, de enélkül sincs joga a másodfokú bíróságnak, hogy az ő vonatkozásában bármilyen megjegyzést tegyen, a beállt jogerő az akadályja ennek.

Nehéz vitatkozni a Kúria friss határozatában foglaltakkal:

A [rendkívüli] jogorvoslat a bíróság nem minden határozatával szemben vehető igénybe, hanem csak a jogerőre képes és ténylegesen jogerőre emelkedett határozattal szemben (amennyiben az egyéb jogorvoslattal nem támadható). Amíg felülvizsgálatnak csak jogerős ügydöntő határozat ellen van helye [416. § (1) bek.], addig a törvényességi jogorvoslat bármely fellebbezéssel támadható és jogerőre emelkedett bírósági határozat ellen irányulhat. A másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatát hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasító határozata nem jogerőképes határozat, nem emelkedhet jogerőre, nem jogerős határozat. Amennyiben a Be. szerint az adott határozat ellen van helye rendes jogorvoslatnak, akkor az egyúttal alaki jogerőre is képes határozat. Ha nincs helye rendes jogorvoslatnak, akkor az jogerőre nem emelkedhet. A törvény jogorvoslatot a jogerős bírósági határozat ellen teszi lehetővé, mert amely határozat ellen rendes jogorvoslatnak nincs helye, az ellen rendkívüli jogorvoslat sem vehető igénybe.⁵⁰

Miután korábban kifejtettem, hogy mennyire nem értenék egyet a hatályon kívül helyező végzések felülbíráhatóságával, a jelenlegi jogszabályi állapotnak megfelelően záradékkal látjuk el a hatályon kívül helyező végzéseket, mellyel pusztán azt deklaráljuk, hogy e végzés azért jogerős, mert nincs ellene fellebbezésnek helye. Az eddigi álláspontomat a Kúria meg-

győző érvelése mentén annyiban változtatnám meg, hogy a rendelkező részben kellene kinyilvánítani, hogy a hatályon kívül helyező rendelkezés ellen nincs helye fellebbezésnek. Azt ugyanis mindig tartalmazza a végzés, hogy az előzetes letartóztatással kapcsolatos rendelkezés ellen van helye fellebbezésnek (a 368. és 383. §-ok értelmezéséből következően).

Záró gondolatok

Végezetül itt is szükségesnek tartom megjegyezni, hogy véleményem szerint továbbra sem lenne helytelen az elhatárolódás a jogelmélet tudósai, a jogalkotás felszentelt birtokosai és a jogalkalmazás mesterei között. Nem kellene elvárni a jogalkalmazóktól a véleményeiknek jogszabályszövegként való megjelenítését, hiszen ennek elfogadása koherencia-zavarhoz vezethet. A jogalkotótól az absztrakt gondolkodás várható el – s hogy mennyire, azt ez az írás is igazolja, mert bemutatja, hogy minden összefügg mindennel – a jogelmélet által kialakított dogmatikai álláspontok ismeretében és felhasználásával, valamint a jogalkalmazók által jelzett joghézagok, jogalkalmazási anomáliák rendezése iránti igénnyel.

Milyen szép feladata lehetne a független bírónak – a szabályzatok, statisztikai mutatók, a gondolkodásra fordítható idő számszerűsítésének egyre szorítóbb behatároltsága nélkül – a jogszabályok önálló értelmezése a jogtudományban és a jogtörténetben való kutakodás, valamint a gondolkodás szabadságával.

S hogy ne a saját szavaimmal fejeződjön be az írás, egy jogtudós mívesen megfogalmazott gondolatait idézem a jelen kodifikátorai előtt álló göröngyös útra kísérőként.

„Magyarországot a jogszolgáltatás feladatai és az egyéni szabadság tekintetében ugyanolyan aspiratiók uralják mint a többi művelt nemzeteket; s azon fejlődési következetesség alól, mely Európát a bűnvádi eljárásnak a continensen jelenleg fenálló rendszerére *kényszerítőleg* vitte, hazánk sem fogja magát kivonhatni tartósan. A Nyugateuropával azonos kulturális, társadalmi és államjogi viszonyok és azonos anyagi jog, hacsak nem akarunk megelégedni azzal, hogy az alapjogok nálunk csupán elméletileg álljanak fen: a bűnvádi eljárásban is azonos elvek követését teszik kikerülhetlenné.

Míg a speciális viszonyok jelszava alatti ellentállást ezen eszmék irányában fel nem adjuk, a vergődés és a hanyattatás permanens lesz úgy bűnvádi eljárásunk mint bírósági szervezetünk felépítése körül.”⁵¹ ■

⁵⁰ Kúria Bt.II.1.592/2014/12.

⁵¹ Dr. Fayer László: Bűnvádi eljárásunk reformjához IV–V. oldal, Budapest Franklin-Társulat Könyvnyomdája 1884., Históriaantik Könyvkiadó, 2013.